

גלייו קנין תורה

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

י"ל ע"י חבורת קנין תורה

נציב חודש שבט

הנגיד הנכבד והמפורא

מו"ה ישראל אלכסנדר הכהן ענגלנדער הי"ו

לעי"ג זקנו הגאון המפורסם

מוה"ר שלום מרדכי ב"ר משה הכהן זצ"ל
אבד"ק ברעזאן ובעמח"ס שו"ת מהרש"ם

חבורת קנין תורה ד' באבות

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

אין התורה נקנית אלא בחבורה (בסבת סג)

חולין גלייו ג'

פ' יתרו - משפטים
תשפ"ד

שינון לחזרה

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות

דף י"ב ע"א - ט"ז ע"ב

שינון לחזרה

עמוד א'
שאלות ותשובות
עמוד ט"ו

הבית ומצא שחוט, חזקתו שחוט כהלכתה ואף על גב שאינו יודע מי שחטו. הרי מבואר דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן.

ומסיק הגמ', לעולם איירי בשמכיר בו שאינו יודע הלכות שחיטה. אבל שחט לפנינו סימן אחד כהוגן, דהוה אמינא כיון דשחט סימן אחד כהוגן מסתמא שחט גם השני כהוגן. קא משמע לן דלא סמכינן על זה, אלא אמרינן דלמא סימן אחד נזדמן לו ששחטו כהוגן, אבל בסימן השני אולי שהה או דרם. ולכן אסור לאכול ממנו אלא אם כן ראה בשחיטת שני הסימנים דלא שהה ולא דרם.

• רב דימי בר יוסף שאל מרב נחמן שני שאלות; (א) האומר לשלוחו צא ושחוט, והלך בעל הבית ומצא שחוט, מהו. אמר לו רב נחמן, דחזקתו שחוט. (ב) האומר לשלוחו צא ותרומם תרומתי, והלך בעל הבית ומצא תרומם ולא ידע מי תרמו, מהו. אמר לו רב נחמן, אין חזקתו תרומם.

הקשה לו רב דימי בר יוסף, ממה נפשך; אם אמרינן חזקה דכל השלוחין עושין שליחותן, ומחזקינן להו בכך מאחר שנתרצו בשליחותם, אם כן אפילו בתרומה נמי נאמר כן. ואם אין חזקה

ב. כ"פ רש"י שהבעל הבית מלאו שחוט. אבל התוספות (ד"ה הו שאמר) מפרקים שהשליח מלאו שחוט, ומעיקרא תנא מלא תרגולת שחוט בשוק, לזכא למימא בעליה שחטה. והדר אמר דאפילו אמר לשלוחו לא שחוט, ומלאו השליח שהיה שחטה דהשתא שלא ברשות נשחטה, אפילו הכי חזקתו שחטה. וכן ביאר הגמלת דוד החידוש לדעת רש"י ע"פ מסקנת הגמ' לקמן דלא אמרינן חזקה שליח עשה שליחותו, וא"כ אף כשמלאו בעל הבית שחוט יו לו להסתפק שחט נשחטה שלא על ידי השליח אלא שלא ברשותו.

דף י"ב ע"א

רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן

אמר רב נחמן בשם רב, מי שראה אחד ששחט; אם ראהו מתחלה ועד סוף ששחט כהוגן, מותר לאכול משחיטתו. ואם לאו, אסור לאכול משחיטתו. ומבאר הגמרא באיזה אופן איירי:

אין לומר שמכיר בהשוחט שהוא מלומד בהלכות שחיטה, דאם כן אף אם לא ראה השחיטה יהא מותר.

ואין לומר שמכיר בו שאינו יודע הלכות שחיטה, דאם כן פשיטא הוא דאם לא ראה השחיטה אסור לאכול, שמא שהה או דרם. ואם ראה השחיטה, מותר לאכול שהרי ראה שלא שהה ולא דרם.

ואין לומר שאינו מכיר בו אם יודע הלכות שחיטה או לא, והחידוש הוא דלא סמכינן אסתמא אלא צריך להיות מכיר בו שיודע הל' שחיטה, ואם אינו מכיר בו אסור לאכול ממנו רק אם ראה. דהרי אף אם לא ידעינן אי יודע הלכות שחיטה נימא דכשר, משום דרוב מצויין אצל שחיטה (וכלומר רוב השוחטין) מומחין הן ולפי שאם לא היה מומחה, לא היה שוחט. וכמבואר בהא דשנינו בברייתא, מי שמצא תרנגולת שחטה בשוק, או שאמר לשלוחו צא שחוט, והלך בעל

א. התוספות לעיל (דף ג' ע"ב ד"ה ליתיה) הקשו, דהתם משמע שאם אדם אינו יודע הל' שחיטה אין שחיטתו כשרה, ואף על גב דלחכים רואין אותו דשחט פסול. ואילו הכא מבואר שאם ראה השחיטה פשיטא דמותר לאכול.

גליץ קנין תורה

שליח עושה שליחותו, אפילו בשחיטה נמי לא יהא חזקתו שחוט, דשמא לא שלוחו שחט אלא אחר שאינו בקי בהלכות שחיטה.

אמר לו רב נחמן בדרך בדיחותא, שיאמר לו התשובה כשימדוד לו כור של מלח בשכרו. וביאר, דלעולם אמרינן דאין חזקה שליח עושה שליחותו אלא ספק עושה ספק אינו עושה^א, ולכן בתרומה אין חזקתו תרום, דהיישנין שמא אדם אחר שאינו שלוחו שמע ציווי הבעל הבית והפריש התרומה, והתורם שלא מדעת בעל הבית אין תרומתו תרומה^ב.

אבל בשחיטה אף אם נאמר דאדם אחר שאינו שלוחו שחטו, מכל מקום שחיטתו כשרה משום דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן.

• שנינו בברייתא, מי שאבדו^ג לו גדייו ותרנגוליו, והלך ומצאן שהוטים; לרבי יהודה, אסורים באכילה. לרבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי, מותרים באכילה. ואמר רבי, נראין דברים של רבי יהודה שהם אסורים באכילה כשמצאן באשפה, שהרי דרך נבלות להשליך לאשפה. ונראין דברי רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי שהם מותרים באכילה, כשמצאן בבית.

ומדקאמר רבי 'נראין דברי רבי יהודה שמצאן באשפה' מכלל דפליג רבי חנינא אפילו באשפה. ומדקאמר 'נראין דברי רבי חנינא שמצאן בבית', מכלל דפליג רבי יהודה אפילו בבית. ולכאורה בזה נחלקו; רבי חנינא סבירא ליה דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן. ורבי יהודה סבירא ליה דלא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן.

תירץ רב נחמן בר יצחק, דלכולי עלמא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן. ואם מצאן בבית, לכולי עלמא מותר באכילה. ואם מצאן באשפה שבשוק, לכולי עלמא אסור אף דרוב מצויין מומחין הן, דכיון דהשליכם שם ודאי נתנבלה בשחיטתה בשחיטה או בדרסה. ומחלוקתם אינו אלא כשמצאן באשפה שבבית; רבי יהודה סבירא ליה אדם עשוי להטיל נבלתו גם באשפה שבבית, והלכך אסורים באכילה. ורבי חנינא סבירא ליה

דאין אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית משום דמסרה ואיכא ריח רע, והלכך לא תלינן שנתנבלה ומותר באכילה.

ולפי זה, הא דאמר רבי 'נראין דברי רבי יהודה שמצאן באשפה', אין לפרש באשפה שבשוק, דהא לכולי עלמא אסור ואין שייך לומר על זה 'נראין' כיון דשניהם שוין בה. אלא צריכין לפרש דאיירי באשפה שבבית דנחלקו בה, ואשמעינן דהלכה כרבי יהודה שאסור. אבל גם הא דאמר 'נראין דברי רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי כשמצאן בבית', אין לפרש בבית ממש, דהא לכולי עלמא מותר, ואין שייך לומר על זה 'נראין' כיון דשניהם שוין בה. אלא צריך לפרש דאיירי באשפה שבבית דנחלקו בה, ואשמעינן דכרבי חנינא סבירא ליה שהוא מותר. ואם כן קשיא דרבי אדרבי, דברישיא נראו לו דברי רבי יהודה דאסור באשפה שבבית, ובסיפא נראו לו דברי רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי דמתיר באשפה שבבית.

דף י"ב ע"ב ע

מפרש הגמ', דהא דאמר רבי 'נראין', לא סברא ידידיה אשמעינן ולא 'רואה אני' קאמר, אלא בא לפרש במאי נחלקו. והכי קאמר, 'נראין דברי רבי יהודה האוסר' אפילו לרבי חנינא, כשמצאן באשפה שבשוק. שאף דברי רבי חנינא המתיר אינו אלא כשמצאן באשפה שבבית, ובה חולקין רבי יהודה ורבי חנינא. אבל באשפה שבשוק מודה רבי חנינא דאסור^א.

חרש שוטה וקטן

תנן במושנתינו, הכל שוחטין, חוץ מחרש שוטה וקטן, שמא יקלקלו את שחיטתן. ומדייק הגמ', דהא המושנה איירי בדיעבד ודקתני 'שחיטתן כשרה' חוץ מחרש שוטה וקטן דמשמע בדיעבד ומכל מקום לא קתני 'שמא קלקלו', אלא 'שמא יקלקלו' בלשון עתיד, דמשמע שמועדים הם לקלקל. אמר רבא, זאת אומרת, דאין מוסרין לחרש שוטה וקטן לשהוט בהמה לכתחלה אפילו בבהמת חולין, ואפילו אחרים עומדים על גבן^ב.

ג. בלמה נחלקו בו אמוראי במס' עירובין דף ל"א ע"ב.

ד. דשליחות דתרומה נתרבה במס' גיטין (דף כ"ג:), מדכתוב 'גם אתם' לרבות שלוחים. ומינה ילפינן מה אתם לדעתכם, אף שלוחים לדעתכם.

ה. התוספות (ד"ה הכי שאבדו) כתבו, דהוא הדין אם נגנבו. ואף דתשוד על הגניבה, אינו תשוד על השחיטה.

א. ע"פ גירסת רש"י. ואבל בקטנה מקובלת פירש דכתיב קאמר גם לך השני, דנראין דברי רבי חנינא דמותר אפילו לרבי יהודה כשמלאן בבית, שהרי לא נתקן עליו אלא כאשר מנאס באשפה שבבית, ולא כשמלאן בבית עומה.

ב. משום איסור כל תשחית. אי נמי דאיכא למיחש דכיון דלגילין בכל עת לקלקל, דלמא יקטו וילרכו ולאו אלדתייהו לחתכים העומדים עליהן; רשב"א לעיל דף כ' ע"א.

וכולן ששחטו ואחרים רואים אותם

נתן במשנתנו, וכולן ששחטו ואחרים רואים אותם, שחיטתן כשרה. ומבואר דאף שחיטת חרש שוטה וקמץ שאין להם דעת להתכוין לשחיטה אלא להתייבש בעלמא מכווני, כשרה כשארחרים עומדים על גבן. והרי מבואר דתנא דמשנתנו סבירא ליה דלא בעינן כוונה לשחיטה.

ואמר רבא, שהוא תלוי במחלוקת תנאים. דשנה אושעיא הקמן מבני הישיבה ברייתא, דנחלקו תנאי במי שזרק סכין כדי לנועצה בכותל, והלכה ושחטה כהוגן; לרבי נתן השחיטה כשרה, משום דלא בעינן כוונה לשחיטה. אבל חכמים פוסלין, דלדידהו בעינן כוונה לשחיטה. ואמר אושעיא מדעתו, שהלכה ברבי נתן דלא בעינן כוונה לשחיטה, וכוותיה אויל משנתנו.

ואף דשנינו לקמן (דף 5) שהשוחט צריך להיות מוליד ומביא הסכין, ואם כן יקשה האידך כשר לרבי נתן כשזרק הסכין לנועצה בכותל, צריך לאוקמה כגון שחתכה הסימנים בהליכתו והכתה בכותל, וחזרה וחתכה בהזרתו.¹

מחשבה ומעשה של קמן

אמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן שנסתפק אם קמן יש לו 'מחשבה', או לא. דהיינו שאם קמן שחט קרבן עולה דצריך כוונה², האם כוונתו כוונה או לא.

1. דהא דקמין זכולן ששחטו וכו' קאי נמי על חרש שוטה וקמן. והא דפרטינן לעיל (דף 3) דאין לפרש 'כולן ששחטו וכו' כחרש שוטה וקמן, דהא עלה קאי, והוא ליה למימר זאם שחטו, היינו רק דאין לומר דקאי רק על חרש שוטה וקמן, דהא מינייה קא סליק והוא ליה למימר זאם שחטו. אלא על כרחי אייבי נמי בשאר פסולין לשחיטה, ולא רק כחרש שוטה וקמן.

2. הטעם למה לריך להיות מוליד ומביא מבואר לקמן (דף 5) דהוא משום חשש ד'רכסה', כיון דאין מקום בהסכין יותר מלאחר הבהמה אם כן אם לא יביא בחרה נמצא שדורס. ולפי זה היה הגמ' יכול לתרץ דליירי כאן בסכין שיש בו תוך ללאחר כמלא לואר, דסגי ליה בהליכתו ללאחר כמבואר פס. אלא בכל דהו מהדר לזוקומי, אפילו כשחטו באיזמל שאין לו שיעור מלא לואר תוך ללאחר.

3. בסוגיין פי' רש"י, 'מחשבה' היינו כשמפרש דעתו על ידי דיבור, אבל אינו עושה מעשה להוכיח שאין לו כוונה. 'מעשה' היינו כשעושה מעשה המוכיח שזהו כוונתו, וגם מפרש כן בדיבורו. ומחשבתו ניכרת בתוך מעשיו היינו כשעושה מעשה המוכיח על מחשבתו, אבל אינו מפרש כן בדיבורו. אבל בתוספות (ד"ה ותיבטי) הקשו עליו כמה קושיות, ופי' באופן אחר.

4. רש"י פירש דהיינו לענין אם עלו לבעלים לשם חובה, כדלפינן במס' זבחים (דף 3) שאם נשחטו שלא לשמה לא עלו לבעלים לשם חובה.

הקשה רבי אמי, דמדלא בעי רבי יוחנן אפילו באופן שיש עם המחשבה 'מעשה' המוכיח עליה שכן הוא, וכגון דקיימא עולה בדרום ואמר הריני מביא לצפון לשחטה לעולה, שאינה כשרה בדרום, על כרחי דפשיטא ליה דיש להם 'מעשה', משום דשמיע ליה הא דתנן במשנה דהאלון והרמון דיש להם 'מעשה'. ואם כן קשה למה נסתפק אם יש להם 'מחשבה', הא באותו משנה גופה תנן דאין להם 'מחשבה'.

דתנן, האלון ושם פריו, והרמון, והאגוז שחקקום תינקות על ידי שנקבו נקב קמן בצדיהן והוציאו האוכל מתוך הנקב, כדי למוד בהן עפר וכדרך שהתיינקות עושין לשחקו, או שהתקינום לכף מאזנים, מקבלין מומאה. מפני שיש לקמן 'מעשה' כגון זה, שמעשיהן מוכיחין דלשם כלי נתכוונו וגם הם אומרים כן, ויש כאן מעשה ומחשבה המורידים אותו לתורת כלי. אבל אין להן 'מחשבה', ולכן אם מצא קמן קליפת אגוז כמו שהיא וחשב עליה למוד בהן עפר, או אפילו מדד בה עפר אלא שלא עשה בה מעשה לשם כלי, אינו מקבל מומאה. ואילו בן דעת אפילו כשרק חשב עליהן, מקבלין מומאה, כדתנן במס' כלים (פכ"ה מ"ט), כל הכלים יורדין לידי מומאתן במחשבה.

דף י"ג ע"א

אמר לו רבי חייא בר אבא, דבאמת לא נסתפק רבי יוחנן במחשבה גרידתא, דודאי אין לקמן מחשבה כמבואר במשנה. אלא נסתפק באופן ש'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו' לפי ראות עינינו, אבל אין לנו יודעין אם עשה מעשה זה לשם מחשבה זו. כגון שהיה עומד קרבן עולה בדרום, והביאו הקמן לצפון ושחטה שם, ולא אמר 'על שם כך אני מוליכה לפי שאינה כשרה בדרום'. דיש להסתפק כיון שעשה מעשה המוכיח כן, ודאי נתכוון לשחיטת עולה. או דילמא אינו מוכרח מזה שנתכוין לעולה, דשמא הא דהביאו לצפון הוא רק משום דלא נראה בעינינו מקום הראשון שהיה עומד שם³.

1. והקשו התוספות (ד"ה קמן), דהתם משמע דסתמא נמי כשר, משום דזבחים סתמא לשמן קיימי ואינו פוסל עד שיוסיף שלא לשמן. ותי', דסתמא קטן גרע כיון דאין לו דעת להבין שהם קדשים וסבר שהם חולין, הוא ליה מתעסק ופסול. כמבואר במס' זבחים (דף מ"ו).

2. מהגמ' משמע דאילו היה ברור שכוונתו להביאה לפון משום שאינה כשרה בדרום, הוא פשיטא ליה שהיה הקרבן כשר אף שלא פירש להדיא שחטו לשם עולה, ואף דלעת רש"י וכמבואר לעיל הערה 1) רק כשיש דיבור עם המעשה מיקרי 'מעשה', היינו רק היכי שאין במעשה עצמה הוכחה, כמו גבי האלון והרמון, שאפשר שהנקב שעשאו לא לשם כלי נתכוין, אלא לנקב בעלמא, לכך בעינן דבור להורות על המעשה שמתכוונים לשם כלי. אבל גבי עולה דקיימא בדרום ואתיא בצפון, אי לאו דנימא מקום הוא ללא אתרמי ליה, הוי במעשה גרידא הוכחה גדולה לשם עולה נתכוונו, דלכ"כ אמאי אתוירו לפון, ולא היה לריך שום דבור להורות על המעשה; לב אריה.

גליץ קנין תורה

על מחשבתו ופירש בדיבורו שעל דעת כן עושה, וכגון שהביא עולה לצפון ופירש להדיא שמביאו מפני שפסולה בדרום.

הקשה לו **רבי אמי**, ולמה לא נסתפק אם יש לו 'מחשבה', והיינו בשחיטה לבדה, אם פירש לשם עולה, דאינו אלא 'מחשבה'^{טו} ועל כרחך משום ידיעת המשנה דלעיל דאין להן מחשבה, ואם כן למה נסתפק אם יש לו מעשה, הא במשנה שם מבוואר גם כן דיש להם מעשה.

תירצו, שספיקת רבי יוחנן היה האם היא דאמרינן במשנה דיש להם 'מעשה', אם היינו **מדאורייתא** וסמכינן עלה גבי שחיטת עולה ומכשירינן, או רק **דרבנן** הוא שהחמירו לשוויה כלי ליטמא, אבל גבי עולה דקולא הוא לא אמרו כן.

ופשט **רבי יוחנן**, דיש להן 'מעשה' ואפילו מדאורייתא, ואין להן 'מחשבה' ואפילו מדרבנן. וכש'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו', מדאורייתא אין לו מחשבה, ולכן אם הביא עולה לצפון ולא פירש בדיבורו שמביאו לשם כך הוה שחיטה פסולה. אבל מדרבנן הוה מחשבה לחומרא, ולכן אם היפך הפירות כדי שירד עליהם טל ולא פירש למה עושה כן, הכשירן לקבל טומאה.

מתעסק בקדשים

שמואל שאל **מרב הונא** מנא ילפינן דמתעסק בקדשים – כגון מתעסק בסכין להגביהו או לזורקו, ושחט בקדשים ולא נתכוין לשום שחיטה – שהוא פסול^{טז}.

אמר לו **רב הונא**, דכתיב **ושחט את בן הבקר** שתהא שחיטה לשם בן בקר.

אמר לו **שמואל**, מקרא זה הייתי יודע, ומכאן אנו למדים שמצוה לכתחלה להתכוין. ושאלתי היה מנלן שהוא מעכב, ואם לא נתכוין הוה פסול אפילו בדיעבד. אמר לו **רב הונא**, דכתיב **לרצונכם תזבחהו**, שנה עליו הכתוב לעכב^{יז}, דלדעתכם זבוחו.

^{טו} דשחיטה לאו מעשה מוכיח על המתעסק הוא, שהרי כל השחיטות שוות.

^{טז} אבל אם נתכוין לקום שחיטה בעלמא, הקרבן כשר, אלא שלא עלה לבעלים לקום חובה.

השאלה הוא חליבא דרבי נתן לעיל (דף י"ג:). דסובר בשחיטת חולין שאף כשלא נתכוון לקום שחיטה השחיטה כשרה. ושאלת שמואל היה מנא ילפינן דבקדשים פסול השחיטה כשהוא מתעסק; **רשב"א** בדעת רש"י. ועי' בתוספות (ד"ה מנא) שפ"י באופן אחר אפילו חליבא דרבנן.

^{יז} הכלל הוא בקדשים, שאינו נפסל אלא אם כן שנה עליו הכתוב לעכב.

אבל אי אפשר לומר שנסתפק רבי יוחנן אי מהני בקמן כלל 'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו', דהרי שמעינן מממורא אחר דרבי יוחנן דפשיטא ליה דמהני מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו. דתנן, המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה ונכנס שבפולים ועדשים, וירד עליהם טל, לא הוכשרו לקבל טומאה, משום דלא ניחא ליה בהאי טל, ומשקין דלא ניחא ליה בירידתן אינו מכשיר לקבל טומאה דבעינן 'כי יותן' ושנעשו מוכשרין לקבל טומאה כשורר עליהם משקין מעצמם דומה ל'כי יתן' ושנותן הוא המשקים עליהם דניחא ליה. אבל אם נתכוין שירד עליהם טל, בין בשעת העלאה, ובין לאחר מכאן קודם שינגב הטל מעליהם, הרי הן כ'כי יותן'.

ואם העלום חרש שומה וקמן לגג מפני הכנימה, אף על פי שנתכוונו למל אחר כך^{יח}, אינן כ'כי יותן'. מפני שיש לקמן מעשה, אבל אין מחשבתו מחשבה. וכיון שמעשה דהעלאה לא הוה מעשה, שהרי לא העלום כדי שירד הטל עליהם אלא מפני הכנימה, אף דעכשיו אומר שרוצה שירד הטל עליהם, אין מחשבתו מחשבה.

ואמר **רבי יוחנן**, דהא דאם נתכוונו לאחר כך לא הוה מחשבה, אינו אלא כאשר לא היפך בהן לאחר שירד הטל עליהם מצד זה, כדי שיפול עליהם הטל מצד אחר. אבל אם היפך בהן, דעכשיו מעשיו מוכיחין על מחשבתו – אף דלא פירש מחשבתו^{יט}, הואיל וניכר שדעתו לכך, הרי הן כ'כי יותן'.

הרי דפשיטא ליה לרבי יוחנן דיש להן מחשבה הניכרת מתוך מעשיו. אלא מסיק הגמ', שנסתפק רבי יוחנן בהא ד'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו' דהויא מחשבה כאילו פירשה בשעת מעשה, אי הוה **מדאורייתא** וסמכינן עלה אפילו לקולא, כגון בבעיין דלעיל בקמן שהביא עולה מדרום לצפון. או רק **מדרבנן** היא, והומרא בעלמא הוא דאמור רבנן דניחוי מעשה כדי להכשיר הפירות לקבל טומאה, אבל מדאורייתא לא הוי מעשה. ולכן גבי עולה דקולא הוא, לא אמרינן דהוה מעשה [שלא אמרו חכמים דבריהם להקל מדברי תורה דנמצאו עוקרין, אלא להחמיר ולעשות סייג].

• **רב נחמן בר יצחק** שנה דברי **רבי חייא בר אבא** שרבי **יוחנן** נסתפק אם קמן יש לו 'מעשה', דהיינו כשעשה מעשה מוכיח

^{יג} רש"י ע"פ **שיבמי"ק**, ודלא כמו הגדפס לפנינו דדוקא אם נתכוון לאחר ירידת הטל הוה בכלל 'מתעסק'.

^{יד} ואין לפרש דהיינו כאשר פירש מחשבתו בשעת מעשה, דאם כן פשיטא דהוכשר לקבל טומאה, דכשעשה מעשה וגם פירש כן, הוה בכלל 'מעשה' וכנ"ל, ותנן להדיא דיש להם מעשה.

גליץ קנין תורה

שחיטת עובד כוכבים ומין

• הקשו בגמרא על הא דמבואר במשנתנו דשחיטת עובד כוכבים נבלה היא אבל מותרת בהנאה, ולמה אין חושין שמא מין הוא האדוק בעבודה זרה, ושחיטתו לעבודה זרה.

תירץ רב נחמן בשם רבה בר אבהו, דאין מינין באומות עובדי כוכבים. אלא דקשה דהרי רואין אנו דיש מינין באומות עובדי כוכבים, אלא צריך לומר דאין רוב עובדי כוכבים מינין, וכיון דאינן אלא מיעוט אין צריך לחוש לה. וסבר לה כדאמר רבי יצחק בר אבא בשם רבי יוחנן, נכרים שכחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הן, אלא מנהג אבותיהן בידיהן, והלכך אין חוששין שמא מין הוא^א.

מין עובד כוכבים

רב יוסף בר מניומי אמר בשם רב נחמן, אין דין 'מין' באומות עובדי כוכבים. ומבאר הגמרא לאיזה ענין אמר כן:

(א) אין לפרש לענין שחיטה, דהשתא אם שחיטת מין דישראל אסור, של מין עובד כוכבים כל שכן דאסור, לפי שאדוק בעבודה זרה, וסתם מחשבותיו להו.

(ב) אין לפרש לענין שאין מורדין אותם לבורה^ב, דהשתא מין ישראל מורדין לבור, וכי עובדי כוכבים מבעיא.

(ג) רב עוקבא בר חמא אמר, שהוא לענין דמקבלין קרבן ממין עובד כוכבים, ומקריבין אותו למזבח. אבל אין מקבלין קרבנות ממין ישראל. כדשנינו בברייתא^ג, דילפינן מדכתיב אדם כי יקריב 'מכם' ולא כולכם, להוציא את המומר שאין מקבלין נדבתו. אבל רק 'בכם' דהיינו בישראל חילקתי בין מומר לכשר, אבל בעובדי כוכבים מקריבין אפילו קרבנות של מין.

ואין לפרש דהכי קאמר, מישאל מקבלין קרבנות מצדיקים ולא מרשעים, ואילו עובדי כוכבים אין מקבלין מהם קרבנות כלל. דהא ילפינן בברייתא מדכתיב איש איש מבית ישראל אשר יקריב

כד. והלכך אף בארץ ישראל נמי אין חוקין כל כך שיהיו מעשיהם לשם עבודה זרה; תוספות ד"ה נכרים.

כה. כדלמרינן במס' עבודה זרה (דף כ"ו:), המיניס מורדין אותן לבור כו', אבל העובדי כוכבים והרועים בהמה דקה אפילו ישראל, לא מעלין אותן מבזר אבל אין מורדין אותן לבור.

כו. ואין להקשות וכי אליעזר רב יוסף בר מניומי לאשמעינן ברייתא דשנינו להדיא. משום דלאו לטויל עולמא שמיע להו כל ברייתא, אבל במידי דתנא במשנה, כי אמר לה אמורא פריך עליה מאי קא משמע לן, הוה תנינא.

תנן במשנתנו, שחיטת עובד כוכבים, אפילו נשחטה כהלכתה ואחרים רואין אותו, הוה נבלה^ד, ומטמאה במשא כנבילה.

מדברי המשנה משמע דשחיטת גוי הוה רק כנבלה שמטמאה, אבל אינה אסורה בהנאה. ואמר רבי חייה ברבי אבא בשם רבי יוחנן, דהמשנה היא דלא כרבי אליעזר דאמר (לקמן דף ל"ח:) דאפילו שחט ישראל בהמה לצורך עובד כוכבים, הבהמה אסורה בהנאה, שסתם מחשבת עובד כוכבים לעבודה זרה, והוה תקרובת עבודה זרה שאסורה בהנאה^ה.

רבי אמי אמר, דמהמשנה יש לדייק דין אחר^ו, דרק בשחיטת עובד כוכבים אמרינן דאינו אלא כנבלה ומותרת בהנאה. אבל שחיטת מין האדוק בעבודה זרה ובין הוא ישראל ובין הוא עובד כוכבים, סתמא לעבודה זרה, ואסורה בהנאה.

דף י"ג ע"ב ע"א

ומדיוק זה של המשנה מבואר כהא דשנינו בברייתא דיני מין ישראל^ז: (א) סתם שחיטתו לעבודה זרה הוא, (ב) פיתו פת כותל^ח, (ג) יינו יין נסך, (ד) ספריו ותורה נביאים וכתובים שכתבן מין דינו כספרי קוסמון ונביאי הבעל דלשם עבודת כוכבים כתב^ט, (ה) פירותיו טבלין.

יש אומרים אף בניו ממוזרין שאינו מקפיד על אשתו ומפקירה. אבל לתנא קמא, אין המין מפקיר את אשתו.

יח. שחיטת עובדי כוכבים פסולה, דכתיב 'וזבחת' מה שאתה זוכה אתה אוכל, כלומר אותו שאור בר זביחה לאפוקי עובד כוכבים; תוספות לעיל דף ג' ע"ב ד"ה קסבר.

יט. רבי אליעזר אמר כל אפילו על שחיטת ישראל לצורך עובד כוכבים, וכל שכן כשהעובד כוכבים בעלמו שוחט להסורה בהנאה משום תקרובת עבודה זרה.

כ. רבי אמי אינו חולק על רבי חייה, דהא מתניתין דלא כרבי אליעזר הוא דסבירא ליה דאסור בהנאה, אולם רב אמי סובר דלא אלעזר ליה למירק כן מן המשנה, דממילא שמעינן לה דמקמי ליה 'עבלה' שמע מינה מותרת בהנאה. והא דאמר דהרי הוא 'עבלה' בלא לאשמעינן דין אחר.

כא. וכל שכן מין עובד כוכבים, אבל הברייתא איירי בישראל, מדקאמר פירותיו טבליס ובזו ממזרים, דלא שייך אלא בישראל.

כב. במס' שביעית (פ"ח מ"ז) שנינו, אומר היה רבי אליעזר פת כותי כשכר חזיר. והתוספות (ד"ה פיתו פת כותי) הביאו פירקי דרבי אליעזר (פ' ל"ח), דעזרא וזרובבל בן שאלתיאל ויהושע בן יהוהלך נידו אותן בשלש מאות כהנים ובשלש מאות תינוקות ובשלש מאות ספרי תורה, והיו תוקעין והגויס מאורכיס, ומסיימים בה 'מנאן אמרו כל האוכל פת כותי כאילו אוכל בשך חזיר'.

כג. והכי נמי אמרינן במס' גיטין (דף מ"ה:), ספר תורה שכתבו מין יסקף.

גליץ קנין תורה

קרבן לכל נדריכם וגו' מודכתיב 'איש' שני פעמים לרבות העובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל.

טומאת משא וטומאת אהל בשחיטת נכרי

במשנתינו אמרו דשחיטת עובד כוכבים נבלה ומטמאה במשא. והקשו בגמ' פשיטא, דכיון דנבלה היא מטמאה במשא כדכתיב והנושא את נבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב, ואף על פי שלא נגע בה.

והנה שיטת רבי יהודה בן בתירא הוא שתקרובת עבודה זרה מטמאה באהל, ויליף ליה מדכתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים, מזה מות מטמא באהל, אף תקרובת עבודה זרה מטמאה באהל. ונאמרו שני דרכים הפוכים בדברי רבא לפרש המשנה:

(א) שחיטת סתם עובד כוכבים אין מטמאה אלא במשא, אבל יש שחיטת עובד כוכבים שמטמאה אפילו באהל, והיינו תקרובת עבודה זרה, וכשיטת רבי יהודה בן בתירא.

(ב) שחיטת עובד כוכבים נבלה היא, וטומאתה כשאר נבילות. והא דקתני 'ומטמאה במשא' קאי על תקרובת עבודה זרה, והכי קאמר, ועוד יש שחיטה אחרת שאינה חמורה מזו, שגם כן אינה מטמאה אלא במשא כזו. והיינו שחיטת תקרובת עבודה זרה, ודלא כרבי יהודה בן בתירא.

השוחט בלילה

תנן במשנתינו, השוחט בלילה, וכן הסומא ששחט, שחיטתו כשרה. ודייקו בגמרא מודאמרו 'השוחט' משמע דרק בדיעבד אם שחט בלילה שחיטתו כשרה, אבל לכתחלה לא ישחוט בלילה, שמא לא ישחוט רוב הסומנים והוא לא ידע.

והקשו מהא דשנינו בבברייתא, לעולם שוחטין בין ביום ובין בלילה, בין בראש הגג בין בראש הספינה^{כז}, דמשמע דמותר לכתחלה לשחוט בלילה.

כז. ואף על גב דתנן לקמן דף מ"א. אין שוחטין לא לתוך ימים ולא לתוך נהרות, כדי שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט, ולא לתוך כלים ללא לימרו הואיל ומקבל את הדם לזרקו לעבודת כוכבים הוא לריך. אפילו הכי בראש הגג שוחטין, ואין חוששין לשמאל יאמרו לנבא השמים עלה לשחוט, או אם מקבל בכלי הכל יודעין שאי אפשר לו לנטף את הגג ואין כח

תירץ רב פפא, דהברייתא איירי בשאבוקה כנגדו, דאז מותר לכתחלה לשחוט בלילה. ואילו משנתינו איירי בלא אבוקה, דאז לכתחלה אסור לשחוט, ורק בדיעבד כשרה.

ודייק כן רב אשי דהברייתא איירי באבוקה כנגדו, דהא קתני בה בלילה דומה לכיום שיכול לראות שחיטתו. ואילו משנתנו איירי באין אבוקה כנגדו, מודקתני בה לילה דומה לסומא שאינו יכול לראות שחיטתו.

דף י"ד ע"א

השוחט בשבת וכיום הכיפורים

תנן במשנתינו, השוחט בשבת ושמתייב מיתת בית דין^{כח} וכיום הכיפורים ושמתייב כרת, אף על פי שמתחייב בנפשו, שחיטתו כשרה.

אמר רב הונא, דרש היא בר רב בשם רב, דאף דתנן במשנה דשחיטתו כשרה, מכל מקום אסורה היא באכילה בשבת^{כט} ואפילו בא לאכול בשר חי משום שחיטת שבת. ובני הישיבה עלו על דעתם לומר דהיינו משום דסבירא ליה דהמשנה אזיל אליבא דרבי יהודה, ולכן אסורה באכילה בשבת. ומבאר הגמ' מחמת איזה הלכה דרבי יהודה סבירא ליה לרב דאסורה באכילה באותו יום:

(א) רבי יהודה דהכנה

רבי אבא אמר, דרבי יהודה דהכנה היא, דתנן, מחתכין בשבת את הדילועין התלושין^ל לפני הבהמה, ואת הנבלה לפני הכלבים – ואפילו מותר היום בשבת. לרבי יהודה, אם לא היתה נבלה מערב שבת, אסורה לכלבים בשבת לפי שאינה מן המוכן, דאתמול כשקדש היום לא היתה עומדת למאכל כלבים. הרי מבואר

תשל. ובספינה נמי הכל יודעים לכיון דבספינה הוא על כרחו הוא שוחט לתוך הים, שאי אפשר לו לנטף את הספינה.

כח. להלן יתבאר אם איירי כששחט אפילו במזיד בשבת, ומכל מקום לא הוה מומר על ידי זה, משום דעל ידי ששחט עבירה פעם אחד עדיין לא נעשה מומר; עי' תוספות ד"ה השוחט בתו"ד.

כט. להלן יתבאר שדייק מן המשנה דאסורה באכילה בשבת, מוקדתי שבת דומיא דיום הכפורים, אלמא אסורה באכילה ליומא.

ל. בתוס' (ד"ה מחתכין) יש שני דרכים, אי היינו בשנתלשו בשבת, וולגריסתה דרשב"א כן סבירא ליה לגמרי, או דמייירי בשנתלשו מערב שבת, עיי"ש, וזכ"מ לכאן מדברי רש"י סוף מס' שבת דף ק"ה, וק"ו^ל דליירי בנתלשו מערב שבת, וכן כתב שם הרא"ש דעתו, ועיי"ש בריב"א.

גליץ קנין תורה

ולכאורה הטעם דרבי יהודה אומר הוא משום דלית ליה ברירה, ויש לחוש שמא ישתה את התרומה.

דף י"ד ע"ב

דיש לדחות דאין הטעם משום דסבירא ליה אין ברירה, אלא כדאמרו לו לרבי מאיר, אי אתה מודה דצריך לחשוש שמא יבקע הנוד והוברר שלא היה עתיד לבא לידי הפרשה, ושתה טבלים למפרע. אמר להם רבי מאיר, לכשיבקע נראה מה לעשות – כלומר דלא חיישינן להכי.

אלא יש להוכיח בן מהא דאמר להם 'איו', בהא דתנן דאדם מתנה אדם על עירובו, שמניח שני עירובין, אחד בסוף אלפים למזרח עירו, ואחד בסוף אלפים למערב, ואומר אם בא חכם למזרח ממקום אחר וישבות חוץ לתחום וידרוש, עירובי של מזרח יקנה לי שביתה למזרח, ואהיה בשבת במקום עירובי ויש לי משם והלאה אלפים אמה. ואם יגידו לי שבא חכם למערב, יקנה עירובי שבמערב. ואמר אי דסבירא ליה לרבי יהודה דמכל מקום אינו יכול לומר, 'אם יבאו שני חכמים זה למזרח וזה למערב, לאיזה מהם שארצה אבחר הליכתי, ועל שם ברירה של מחר יקנה לי עירובי היום', משום דכל קניית עירוב בין השמשות היא.

והקשו עליו, שכמו שבשני חכמים אינו יכול להתנות שיקנה שביתתו באיזה צד שירצה לילך למחר, משום ד'אין ברירה', וכשיבא למחר למזרח, שמא בין השמשות לא היתה דעתו לכך, וקנה לו עירובו של מערב^ל. כמו כן כשהתנה על חכם אחד ותלה תנאו בביאת חכם, נימא ד'אין ברירה', וכשבא חכם למזרח לאחר שקדש היום, שמא כשקדש היום היה דעתו של חכם לבא למערב, וזה תלה בדעתו של חכם^ל.

לג. אם קנה עירובו למערב, הרי הוא כמי שקצת במערב. וממקום אותה קצתה יק לו אלפים לכל רוח, ונמלאו האלפים המזרחיות כלות לביתו, ואין לו מביתו ולמזרח אפילו פסיעה אחת.

לד. והחכם יכול לילך בשבת ארבעת אלפים אמה. כדאמרינן במס' עירובין דף מ"ט: "אם ראה שחשכה והיה מכיר אילן או גדר שהא אלפים אמה, אומר 'שביתתי בעיקרו' ומנהל ממקום רגליו ועד עיקרו אלפים, ומעיקרו ולהלן אלפים. והכא נמי איכא למימר חכם זה בשעת קניית עירוב לא בא למזרח עדיין, ודעתו היה למערב.

וראה לומר שהחכם הוא בין השמשות במקצוע מערכות לפניה בסוף ארץ אמה מן המערב, ובתוך אלפים מן המזרח, והכי אילן או גדר בתוך ארץ אמה מן המזרח של עיר, ושם אמר לקנות שביתה, ולא גמר בלבו אם יגד למחר למזרח העיר בתוך ג' אלפים אמה המזרחיים ויתקבלו אלו מן העיריות לשמוע הדרשה או יבטל לארץ אמה המערביים. ולמחר כשיבא למזרח אמאי יקנה לו עירובו, שמה היה לו בדעתו לבוא במערב; תוספת הרא"ש.

דלרבי יהודה כיון דלא אומנה לכך מאתמול אסורה. והכי נמי במשנתנו כיון דאתמול לא היתה עומדת להשחמ, אסורה מדרבנן באכילה משום מוקצה.

הקשה **אביי** דאינו דומה להתם, דהתם מעיקרא היה הבהמה מוכן לאכילת אדם, והשתא הוה מוכן לכלבים, ולכן הוה מוקצה. אבל הכא מעיקרא גם כן היה הבהמה מוכן לאכילת אדם, והשתא נמי מוכן לאדם, ולמה הוה מוקצה.

ואין לומר דבהמה בחייה לאו לאכילה עומדת אלא לגדל ולדות, ולכן לא הוה הבהמה שנשחטה בשבת מוכן מאתמול, והלכך אסורה באכילה אם נשחטה בשבת. דאם כן לרבי יהודה האידך שוחטין בהמה לאוכלה ביום טוב, הא לא הוה מוכן משום דמאתמול היתה עומדת לגדל ולדות.

ואין לתרץ דבהמה עומדת לשתייהם; לאכילה, ולגדל ולדות. ואם נשחטה נתברר דלאכילה היתה עומדת, ואם לא נשחטה, מבורר דלגדל ולדות עומדת. ובהמה זו שלא שחטה אתמול מערב שבת, מסתמא לא הניחה על מנת לשחטה בשבת, הלכך הובררה כשקדש היום דלגדל עומדת. דאם כן נמצא דהא דמותר לשחוט בהמה לאכילה ביום טוב הוא רק מדין 'ברירה' דאמרינן שהוברר הדבר שמאתמול היתה כבר עומדת לאכילה, והרי רבי יהודה לית ליה ברירה.

ומבאר הגמ' היכן מצינו דרבי יהודה לית ליה ברירה:

אין להוכיח בן מהא דשנינו בברייתא, הלוקח יין מוכן הכותים [קודם התקנה דגורו על יינם] ורוצה להפריש ממנו תרומה^ל ומעשר, ואין לו עכשיו כלים להפריש, או שהיתה ערב שבת עם השיבה שאין שהות להפריש: **לרבי מאיר**, אומר; 'שני לוגין [למאה לוג] שאני עתיד להפריש, הרי הן תרומה. עשרה לוגין הן מעשר ראשון, תשעה לוגין הן מעשר שני, ומיחל המעשר שני^ל ושותה מיד, ולאחר שיפרישם אמרינן הוברר הדבר שזו היא התרומה, וזה לא שתה אלא חולין. **לרבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון**, אסור לעשות כן,

לא. הברייתא נקט כותים לאשמעינן שהם תשודין על התרומה, ואין עמנו הארץ שהלוקח מהן אין צריך להפריש תרומה גדולה. כדתנן במס' סוטה דף מ"ח, שתיקנו להפריש דמאי לפי שקלט יוחנן כהן גדול בכל גבול ישראל וראה שאין מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד. הרי מנבאר דעמי הארץ לא חשידי על תרומה, ואשמעינן הכא דכותים חשידי אתרומה.

לב. במעשר שני הואיל ויכול לתקנו באמירה בעלמא, ולומר 'הרי הוא מחולל על מעות קיש לי בתוך הבית', לא התייר לו חכמים לשתו ולסמוך על הברייה. אבל בתרומה שאר מעשרות סמכין אברייה.

גליץ קנין תורה

והביאו ראייה דאוכל שנשבר לא חשיב ליה רבי יהודה נולד, דתנן אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין וסחיטה אב מלאכה היא. ואם יצאו המשקין מעצמן; **לתנא קמא**, אסורין משום גזירה שמוא יסחוט הפירות להוציא מהן משקין. **לרבי יהודה**, הדבר תלוי; אם היו הפירות עומדין לאכילה ולא לסחוט, משקין היוצא מהם מותר. דכיון דלא ניחא ליה, ליכא למיגזר שאם נתיירנו בשתייה היום יבא לסחטן בשבת, דהא לאו להכי קיימי. אבל אם הפירות עומדין למשקין, משקין היוצא מהן אסור כיון דנתקיימה מחשבתו, ואם נתיירנו בשתייה כשזבו, יש לגזור שמוא יסחוט דהא להכי קיימי.

והרי דלא אסר רבי יהודה המשקין משום נולד, ועל כרחק הטעם הוא דכיון דמעיקרא הוה אוכל והשתא נמי הוה אוכל, לאו נולד הוא, דאינו אלא אוכל שנשבר. והכא נמי בהמה שנשחטה לא הוה נולד, דאינו אלא אוכל שנשבר.

(ג) רבי יהודה דמשקין שזבו

הקשו בגמרא דהא אמר רב יהודה בשם שמואל על המשנה דלעיל במחלוקת רבי יהודה וחכמים כמשקין שיצאו מעצמן מפירות העומדים לאכילה, דמודה רבי יהודה לחכמים בסלי זיתים וענבים שיצאו משקין מהן מעצמן, שאפילו הצניעין לאכילה אסורין בשתיה. דהואיל ורוב בני אדם סוחטין אותם, חיישינן שמוא ימלך עליהם למשקין^ל. הרי מבואר דכיון דסתם ענבים לסחיטה קיימי, גזרו שמוא יתן דעתו עליו למשקין, וכי הוו משקין הוה ליה נתקיימה מחשבתו, וגזר שמוא יסחוט. והכא נמי יש לומר דרב נתכוון להך רבי יהודה^ל, דהכא נמי בשוחט בשבת כיון דסתם בהמה לשחיטה קיימא, נותן דעתו דאי ישחט יאכל אותו. וכיון דדעתיה בהכי, יש לגזור שאם נתיירנו באכילה יבא לכתהלה לשחוט.

לז. ופלוגתיהו הוא רב בתותים ורימונים דאין רוב בני אדם סוחטין אותם.

לז. ואף דרבנן מתמירי טפי, דגזרי שמוא יסחוט אפי' בשאר פירות, מכל מקום הארכו חבירי לאוקוס דבני רב שאסורה באכילה בשבת כרבי יהודה. דלרבנן לא הוה אסורי, ללא דמי שמוא יסחוט לשמוא יסחוט, שקל הרבה לסחוט מלשחוט. אלא שמדמה הגמרא שמוא יסחוט דבהמה העומדת לשחיטה, לשמוא יסחוט פירות העומדות לאכילה. ולכן לא אפשר לאוקמיה אלויה דרבנן, דלדידהו לא אשכחן דגזרינן שמוא יסחוט אלא בפירות העומדים למשקין, והא לשכרי לכולהו פירות הוא רב משום דגזרינן עומדין לאכילה אטו עומדין למשקין. אבל לרבי יהודה דשאינו בשאר פירות העומדין לאכילה, ואסר בזיתים וענבים ואף על גב דעומדים לאכילה, משום דמימלך וסחיט, הוא הדין דבהמה יג לגזור; **תוספות ד"ה** מודה.

ותירין רבי יוחנן, דהמשנה איירי כשכבר בא חכם קודם קנין העירוב, אבל זה לא ידע להיכן בא והלכך אין צריך ברירה. שכך מתנה, 'לצד שהחכם בא יהא עירובי קונה', ואין הדבר תלוי, אלא בגלוי מילתא כשינידו לו למחר שבמזרח בא, נמצא שקנה עירוב המזרחי. מה שאין כן בשני חכמים שרוצה לילך למו שיבחר למחר לא מהני משום דאין ברירה.

וכיון דסבירא ליה לרבי יהודה דאין ברירה, ומכל מקום אפשר לאכול בהמה שנשחטה ביום טוב, על כרחק דבהמה לאכילה עומדת, ולא לגדל ולדות. ואם כן שוב ליכא ראייה מהא דאמר רבי יהודה דאסור להתוך נבלה שנתנבלה בשבת לאכילת כלבים, שיהא אסור לאכול בהמה שנשחטה בשבת לצורך האדם. דשאני התם דמערב שבת היה עומדת לאכילת אדם, ועכשיו עומדת רק לאכילת כלבים, הלכך הוה מוקצה. אבל כששחט בהמה לאכילת אדם לא הוה מוקצה, משום דמעיקרא היתה עומדת לאכילת אדם, ועכשיו נמי עומדת לאכילת אדם.

(ב) רבי יהודה דכלים

רב יוסף אמר, דכוונת רב לרבי יהודה דכלים, דתנן, כל הכלים הנימלין בשבת, שבריהן נימלין אפילו נשתברו היום בשבת. **לתנא קמא**, היינו כל שהשברים עושין מעין איזה מלאכה שיהיה, דאז יש תורת כלי עליהם. ואף על פי שאין ראויה למלאכה ממש אלא לכסוי בעלמא, כגון שברי עריבה נימלין אם יכול לכסות בהן פי הבית, ושברי זכוכית נימלין אם יכול לכסות בהן פי הפך.

לרבי יהודה, אין נימלין רק כשהן עושין מעין מלאכתן הראשונה, כגון שברי עריבה אין נימלין אלא אם אפשר לצוק לתוכן מקפה ותבשיל עב מעין עיסה, ושברי זכוכית לצוק לתוכן שמן. הרי דלרבי יהודה כל שאינו יכול לעשות מעין מלאכתן הראשונה הוה מוקצה, משום דלא היה מוכן לכך אתמול. והכי נמי אסורה הבהמה באכילה כיון דמאתמול לא היתה עומדת לאכילה.

הקשה עליו אביי דאינו דומה להתם, דהתם אסור משום נולד, דמעיקרא היה כלי, ועכשיו אינו אלא שבר כלי. אבל הכא כיון דבהמה בחייה לאכילה עומדת^ל הרי מעיקרא היה אוכל, ולבסוף נמי הוה אוכל, ואינו אלא כאוכל שנשבר ונפרש, ולא הוה נולד.

לה. כלאוקמין לעיל, דאי לגדל בהמה לרבי יהודה, לא היה מותר לשחוט בהמה ביום טוב.

גליץ קנין תורה

(ב) לרבי יהודה; בשוגג, יאכל במוצאי שבת בכדי שיעשו, אבל בשבת הוא אסור בין לו ובין לאחרים^{מב}. ובמזיד, לא יאכלנו בעצמו עולמית, אבל לאחרים מותר במוצאי שבת בכדי שיעשו. (ג) לרבי יוחנן הסנדלר; בשוגג, אסור לאחרים עד מוצאי שבת בכדי שיעשו, ואסור לו עולמית^{מא}. ובמזיד, לא יאכל עולמית – לא לו ולא לאחרים^{מב}.

הרי מבואר דלרבי יהודה אם עשה מלאכה בשבת בשוגג, אסור לאכלו בו ביום. וזהו מה שאמרו דמשנתנו בשוחט בשבת שאסרה לאכלו בו ביום, אויל כרבי יהודה.

והא דמוקמינן ליה בשוגג וכרבי יהודה, אף דקתני 'אף על פי שמתחייב בנפשו' דמשמע דאיירי במזיד, צריך לומר דהכי קאמר, אף על פי דבמזיד מתחייב בנפשו הוא, הכא דבשוגג שחיטתו כשרה^{מב}.

שאסור לו, היינו אידי דנקט ברישא דשוגג מותר גם לו לעלמו ביום השבת, נקט נמי הסיפא דבמזיד אסור לו, והוא הדין לאחרים.

מ. דלף על גב דשוגג חיוב סקילה ליכא, עבירה מיהא איכא, ולכן לריך להמתין למונאי שבת בכדי שיעשו, כדי שלא יגיע לו הגאה מעבירה. ונקט האיסור לו לעלמו, אידי דנקט בסיפא 'לא יאכל עולמית' והיינו רק לעלמו שעשה איסור, קנסוהו רבנן, אבל לאחרים מותר. לכן נקט ברישא נמי דאסור לו.

ולכא למימר דשוגג אינו אסור אלא לו משום דקנסו שוגג אטו מזיד, אבל לאחרים מותר בו ביום, ולפי זה המשנה דאסר אפילו לאותו יום דמשמע אפילו לאחרים, היינו דלא כרבי יהודה. דאם הטעם הוא משום קנסו שוגג אטו מזיד, היה לריך להיות אסור לעולם כמו במזיד. אלא על כרחך הטעם הוא משום שלא יהנה ממעשה שבת, וסברא זו צריך בין לו בין לאחרים.

מא. סבירא ליה כרבי יהודה דמשוי ליה עבירה, אף בשוגג. אבל עדיפא מדרבי יהודה. דאילו רבי יהודה התיר למונאי שבת אפילו לדידיה משום דלא קנס שוגג אטו מזיד, אלא משום נהנה ממעשה שבת. אבל רבי יוחנן הגסדר קנס שוגג אטו מזיד, הלכך איכו דעבד איסורא קנסו רבנן, אבל אחרים שלא עשו איסור לא קנסו אלא בכדי שיעשו כדי שלא יהנו מעבירה.

מב. ואין זה מטעם קנס, שהרי האחרים לא עשו איסור. אלא טעמו של רבי יוחנן נלמד מקראי במס' כתובות (דף י"ז:) ומס' בבא קמח (דף ע"א.), דכתיב 'ושמרתם את השבת כי קדש וגו'', מה קודש אסור באכילה, אף מעשה שבת אסורים באכילה. ואיירי רק במזיד ולא בשוגג, דכתיב 'מוחלליה מות יומת' במזיד אמרתי ולא בשוגג.

מג. וכתיב הבית יוסף (וי"ד סי' י"א) דמלשון זה משמע, דרק בשוגג שחיטתו כשרה אבל במזיד אכן שחיטתו פסולה. אבל דעת התוס' (יד. ד"ה השוחט) דלף במזיד שחיטתו כשרה, וכמו שהוכיחו מקוסיית הגמ' כאן דטוקמיה כרבי מאיר ובמזיד, עי' לעיל הערה כ"ח. ולקשיטתא כתב הב"ח לריך לפרש הגמרא, דהכי קאמר, אף על פי שאילו היה מזיד היה מתחייב בנפשו, ודלוי דהיתה אסורה לו באכילה משום מעשה שבת, אפילו הכי בשוגג לא קנסין ליה, ושחיטתו כשרה לדידיה במונאי שבת ולאחרים מיד, ואין הכי נמי דבמזיד שריא נמי לאחרים.

רש"י (ד"ה וטקמה) מביא י"מ, דהא דאמרו לרבי מאיר במזיד לא יאכל, ולרבי יהודה בשוגג לא יאכל, היינו רק לו ולא לאחרים. וכן הא דאמר רב על משנתנו 'אסורה באכילה ליומיה',

תירצו, דהא רב הוא דאמר דלרבי יהודה בהמה שנשחטה בשבת אסורה באכילה בשבת. והרי רב סובר דלרבי יהודה מותר אפילו בסלי זיתים וענבים, ולא גזר שמא יבא לסחטו. ואם כן אין לתרץ דהכא אסור משום שמא יבא לשחוט, דהא לרב לא גזרו כן.

(ד) רבי יהודה דנרות

רב ששת בריה דרב אידי אמר, דרבי יהודה דנרות היא, דשנינו בברייתא, לרבי יהודה מטלטלין נר של חרס חדש שלא הדליקו בו מעולם, משום דעדיין ראוי ליתן לתוכו פירות. אבל אין מטלטלין נר ישן, דמוקצה הוא מחמת מיאוס, שהדעת קצה בו. והכא נמי הך בהמה כשקידש היום היא מוקצה מחמת איסור אבר מן החי שלא נשחטה.

הקשו בגמרא, דלא שמעינן ליה לרבי יהודה אלא דמידי דמאוס מוקצה איניש מודעתיה לגמרי, אבל היכא שמעינן דאית ליה 'מוקצה מחמת איסור'.

דף ט"ז ע"א

ואין להביא ראיה מזה דתנן, דלרבי יהודה כל נרות של מתכת – אפילו ישנים – מטלטלין אותם משום דלא מאיסי, הויין מאם היה נר דולק בו בין השמשות, דהוה 'מוקצה מחמת איסור' כיון שאסור לכבות הנר נאסר גם הוא לטלטל, וכיון שהוקצה לבין השמשות הוקצה לכל היום. דשאני התם דכיון שדחאו בידים – שהדליק בו הנר – לכן הוה מוקצה. אבל בהמה דממילא מידחיא, אם אחר כך נעשה ראוי, מוהיכי תיתי שיהא אסור משום מוקצה.

(ה) רבי יהודה דמבשל

אלא אמר רב אשי, דרבי יהודה דהמבשל הוא, דשנינו במושנה ג' שיטות בדיון המבשל בשבת: (א) לרבי מאיר; בשוגג יאכל אפילו הוא עצמו ובו ביום, ואין צריך להמתין עד הערב בכדי שיעשו^{מא}. במזיד, לא יאכל לא הוא ולא אחרים בו ביום עד שתחשך, אלא צריך להמתין למוצאי שבת בכדי שיעשו^{מב}.

לח. רבי מאיר סבירא ליה דהא דאמרין בעלמא לריך להמתין לערב בכדי שיעשו, היינו רק כשעשה ישראל איסור במזיד דאיכא חיובא, כדי שלא יגיע לו הגאה ממעשו. אבל בשוגג לא אסרו מעשה שבת.

לט. דהטעם למה לריך להמתין הוא כדי שלא יגיע לו הגאה מאיסורו, ולכן לריך להמתין עד מונאי שבת ובכדי שיעשו גם לאחרים כדי שלא יהנו ממעשה שבת. והא דנקט המשנה

גליץ קנין תורה

דסבירא לך **כרבי מאיר**, הא גם רבי מאיר לא התיר באכילה בשוגג אלא **במבשל** בשוגג, דליכא איסור שבת כיון שהיה בשוגג, וגם לא הוה מוקצה, כיון שהמאכל לפני שנתבשל היה ראוי לכוסו היה². אבל **שוחט** בשבת בשוגג, אף דאינו אסור משום איסור שבת כיון שהיה בשוגג, מכל מקום אסור משום מוקצה, כיון דבין השמשות לא היה ראוי אפילו לכוס.

לפי זה נמצא, דאף ל**רבי מאיר** השוחט בשבת בשוגג אסורה באכילה בו כיום משום מוקצה. ואם כן קשה דהא כמשנתנו תנן השוחט בשבת שהימתו כשרה, ואמר **רב הונא** שדרש **הייא בר רב** בשם **רב** דאסורה באכילה באותו יום, ואמרו בני הבית מדרש דאזיל **כרבי יהודה**, ומשמע ד**רבי מאיר** היא מותר באכילה. ולכאורה לפי מה שנתבאר גם ל**רבי מאיר** אסור באכילה משום מוקצה.

דף מ"ו ע"ב

ואין לתרץ דהמשנה איירי כשהיה לו חולה בביתו **מערב שבת**³, ולכן לא היה מוקצה בין השמשות כיון דהבהמה עומדת לשחיטה אפילו בשבת, משום החולי דפיקוח נפש דוחה את השבת. דאם כן אף ל**רבי יהודה** היה מותר ואפילו שחטו במזיד כיון דליכא איסור שבת משום פיקוח נפש, וכל שכן בשוגג דמותר.

אלא צריך לומר דאיירי כגון שהיה לו חולה **בערב שבת** ו**הבריא היום בשבת**, ואחר כך שחטו בשוגג. דאיסור מוקצה ליכא דהא בין השמשות חולה היה; הלכך ל**רבי מאיר** הכשר מותר באכילה כיון דליכא איסור שבת שהרי היה בשוגג, וגם מוקצה לא הוה משום דבין השמשות היה עומד לכך. אבל ל**רבי יהודה** הכשר אסור באכילה, ולא משום מוקצה שהרי בין השמשות היה עומד לכך, אלא משום איסור שבת – שהרי הבריא – ואף דהיה בשוגג.

• הא דאמרו שרב השתיקו להתנא ששנה דהשוחט בשבת יאכל, אף דשוגג הוה, משום דמכל מקום אסור משום מוקצה, היינו כדאמר **רב אחא בר אדא** ו**רבי יצחק בר אדא** בשם **רב**,

² **מד**. כל אכילה שלא כדרכה קרי כוסס, כדליתא במס' ברכות (דף ל"ו). הכוסס את החיטין, הכוסס את האורז, והכס פולפלי ביום הכיפורים.

³ **מה**. והא ללא חוקים המשנה בשוגג וכרבי מאיר באופן דלא היה לו חולה כלל, דדומיא דיום הכיפורים קתני דאסור אף על גב דהיה לו חולה. ואף ללא הוה דומה לגמרי ליום הכיפורים, דהא בשבת אם לא הבריא מותר אפילו לרבי יהודה, מכל מקום במקום שתיך חיוב קא ממנה שבת ליום הכיפורים, כדתינו **אע"פ** שמתחייב בנפשו; **תוספות** ד"ה כי קרי.

לא אוקמינן המשנה **כרבי מאיר** ובמזיד, שאסורה ליומא, משום דקתני השוחט בשבת דומה לשוחט ביום הכיפורים, מה ביום הכפורים לא שנה בשוגג ולא שנה במזיד אסור לאכלו בו ביום דהא יום עיניו הוא, אף בשבת לא שנה בשוגג ולא שנה במזיד אסור לאכלו.

וגם לא אוקמוה **כרבי יוחנן הסנדלר** שסובר לא יאכל בו ביום לא הוא ולא אחרים, **לא שנה בשוגג ולא שנה במזיד**. דרבי יוחנן הסנדלר סובר דבשוגג אסור לו עולמית, ורק לאחרים מותר למוצאי שבת בכדי שיעשו. ואילו תנא דידן 'שהימתו כשרה' קתני, ומשמע לא שנה לו ולא שנה לאחרים.

דיני המבשל בשבת

תנא ושנה ברייתו שנה ברייתא לפני **רב**, המבשל בשבת בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל, והשתיקו רב. ונתקשו בגמרא למה השתיקו; דאין לפרש משום דסבירא ליה **כרבי יהודה**, ואילו התנא שנה ברייתא דאזיל **כרבי מאיר**, (א) דוכי משום דסבירא ליה לרב **כרבי יהודה**, מאן דתני **כרבי מאיר** משתיק ליה. (ב) הרי גם רב סבירא ליה **כרבי מאיר**, דאמר **רב הונן בר אמון**, כאשר הורה רב לתלמידיו בענין מבשל בשבת הוראה ביחיד, היה מורה להם **כרבי מאיר דמיקל**. ורק כאשר דרש ביום השבת ברבים, היה דורש **כרבי יהודה** משום עמי הארץ. הרי דמצד עיקר הדין סבירא ליה לרב **כרבי מאיר**.

ואין לומר דזה ששנה הברייתא **כרבי מאיר** לפני רב, היה ברבים ביום הדרשה, ולכן השתיקו רב משום דחשש לעמי הארץ שלא ישמעו קולו. דאמנו כל בני הכנסת הבאים לשמוע מה שהיה רב דורש, הם מטיין אוזן לשמוע מן התלמידים היושבים שם ושונין איש משנתו לעצמו. הא לאמורא שהיה עומד בפני רב ומשמיע לרבים מה שראש הדרשה לוחש לו אליו היו שומעין. וכיון שהוא אמר ברבים **כרבי יהודה**, לא היה רב צריך להשתיקו לזה ששנה ברייתא **כרבי מאיר**.

תירץ **רב נחמן בר יצחק**, דהתנא לא שנה לפני רב בענין המבשל בשבת, אלא **שהשוחט** בשבת בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל. ולכן השתיקו רב, דאמר לו למה אתה אומר כן, משום

היינו רק לו ולא לאחרים. אבל קשי' מדהה פ' זה, דהא נקט לה דומה ליום הכיפורים דאסור באכילה ביומא וליכא חילוק בין לו ולאחרים. ועוד, ד'אסורה באכילה ליומא' לגמרי משמע.

גליץ קנין תורה

פכינים הכשרים לשחיטה

תנן במשנתנו, השוחט כמגל יד ויש לה שתי פיות, האחת חלקה כסבין והאחת יש בה פגיונות, בצור, ובקנה, שחיטתו כשרה.

ודייקו בגמרא, מדאמר 'השוחט' משמע דרק בדיעבד שחיטתו כשרה, אבל לכתחלה אין לשוחט בהם. והנה כמגל יד מובן למה לא ישוחט בה לכתחלה, משום חשש שמא ישוחט בצד שיש לה הפגיונות¹.

אבל בהא דמשמע במשנתנו דלכתחלה אין לשוחט בצור וקנה, קשה מהא דשנינו בברייתא דבכל שוחטין לכתחלה, בין בצור, בין בזכוכית, בין בקרומית וצ'ען של קנה. הרי מבואר דאף לכתחלה מותר לשוחט בצור וקנה.

והנה, **רב כהנא** שנה ברייתא דנחלקו תנאי בהשוחט במחובר לקרקע; **לרבי** פסול, ו**לרבי חייא** כשר. וביארו בגמרא דגם **לרבי חייא** אין לשוחט לכתחלה במחובר לקרקע ורק בדיעבד כשרה. ולפי זה יש ליישב, דהברייתא דקאמר דשוחטין בצור וקנה אפילו לכתחלה, היינו בתלוש, ו**לרבי** **עלמא**. ומשנתנו דאין שוחטין בהם לכתחלה, אלא בדיעבד אם שחט בהם כשר, היינו במחובר, וכשיטת **רבי חייא**.

הקשו בגמרא, דהא שנינו בברייתא אחרת, בכל שוחטין; בתלוש, במחובר, בין שהסבין למעלה וצואר בהמה למטה וכעין כל השחיטות, בין שהסבין למטה וצואר בהמה למעלה ולא היישגין שם יכבד הצואר על הסבין, ויתיו בכת אחת קודם שיוליך ויביא. ואם גם **לרבי חייא** אסור לכתחלה לשוחט במחובר, אם כן הך ברייתא דמתיר אפילו לכתחלה, אינו **לא רבי חייא** שאינו מתיר לכתחלה רק בדיעבד, וכל שכן **דלא רבי** שאוסר אפילו בדיעבד.

ואין לתרץ דבאמת נחלקו רבי חייא ורבי בין לכתחלה ובין בדיעבד, ולא נקטו מחלוקתם בדיעבד, אלא כדי לאשמעינן כהו דרבי שסובר דאפילו בדיעבד פסול. ולפי זה הברייתא דמתיר לשוחט במחובר לכתחלה, איזיל כוותיה **דרבי חייא**. דאם כן משנתנו דקתני 'השוחט' דמשמע בדיעבד ולא לכתחלה, הוא **דלא**

¹ **מז**. ושמינין מהא, דסבין פגומה ויש בה כלי לשחוט מן הפגם ולהן, אסור לשחוט בה לכתחלה. דהא הכא גזרינן במגל יד שמא ישחוט בלד השני, וכל שכן שיש לגזור באופן דבארתו דל שחוט, בו עלמנו יש פגיונות.

השוחט בשבת לחולה שנחלה ביום השבת, אסור לבריא לאכול מאותה בהמה בו ביום, ואף על גב דליכא איסור שבת בשחיטתה משום דפיקוח נפש דוחה את השבת, איסור מוקצה מיהא איכא כיון דבין השמשות מוקצה הואי, ולא היתה ראויה לישהט בשבת דהא עדיין לא היה חולה.

אבל **המבשל** בשר שהיתה שוחטה מאתמול בשבת לחולה שנחלה היום, מותר לבריא לאכול ממנו. משום דהאי בשר היה ראוי לאכילה לבריא בין השמשות לכוסו חיה, הילכך אין כאן איסור מוקצה. ואיסור שבת נמי אין כאן, דהא לחולה בשלה ופיקוח נפש דוחה שבת. אבל השוחט בהמה בשבת לחולה שנחלה בשבת, כיון דבין השמשות ראוי לכוס ואיכא איסור מוקצה, אסור באכילה אף על גב דליכא משום איסור שבת.

• **רב פפא** אמר, פעמים שהשוחט לחולה מותר לבריא לכוסו חיה. והיינו באופן שהיה לו חולה מבעוד יום, דאין כאן לא איסור מוקצה ושהרי כבר היה חולה מבעוד יום, ולא איסור שבת ושהרי שחט לחולה שיש בו סכנה. ופעמים דמבשל לחולה אסור לבריא, וכגון שקציץ דלעת מן המחובר ובשלה לחולה שנחלה בשבת. דאף דליכא איסור שבת, יש כאן איסור מוקצה כיון דמחוברת היתה בין השמשות².

רב דימי מנהרדעא אמר להלכה; **השוחט בשבת לחולה** שחלה מבעוד יום, מותר לבריא לכוסו חי. דכיון דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה, הרי על כרחך הוצרך לשחוט כל הבהמה לצורך החולה, ואין לגזור שמא ירבה בשחיטה בשביל הבריא, דהרי גם להווא זית של החולה צריך לשחוט כולה.

אבל **המבשל לחולה בשבת**, אסור לבריא לאכול ממנו, דגזרינן שמא ירבה לבשל בשביל הבריא.

² **מז**. רש"י מביא יש מפרשים דלויי בדלעת תלושה מבעוד יום, ומכל מקום הוה מוקצה משום דקשה היא. אבל דוחה פירושם משום; (א) דלעת רכה היא יותר מן הבשר. (ב) הוה דלמנו 'קד' מן המחובר משמע, דבתלושה לא שייך 'קליטה' אלא 'חיתוך' כגון (מס' שבת דף קב"ז): מתחבין את הדלושין לפני הבהמה.

ואף דבבבא ממוחבר גם בלא ביסול אסור, נקט 'מבשל' משום דקאי ארכיב דלמיר שוחט אסור, ומבשל מותר, ולמיר חיהו דמשכחת לה איפכא, ובלא ביסול אין דרך ליתן דלעת לחולה דקשים הם לחולה, ועל ידי ביסול אפשר דנותנים לו, ואף על גב דהוה אפשר למינקט פרי מחובר אחרת שנותנים לחולה ניחא ליה למינקט דלעת משום מבשל דומיא דרבי; **מגיני** **שלימה**.

קנין תורה גליון

(א) שחיטתו כשרה, היינו בגלגל של יוצרי הרם ושיש להם מוכני שמגלגלין בו כשחוקקין את הכליו, שאדם מגלגלו. ושחיטתו פסולה, היינו במוכני שהמים מגלגלין אותו, דאין שחיטה זו מכה אדם¹.

(ב) שניהם איירי בגלגל של מים, ושחיטתו כשרה, היינו בכח ראשון – מיד כשנטל הדף המעכב את המים והתחיל לגלגל, דבתחלת גלגלו חשיב כח אדם שנטל הדף. ושחיטתו פסולה, היינו בכח שני – דלאחר שגלגלו המים את הגלגל פעם ראשונה כבר לא חשיב גלגול השני כח אדם².

וכן מצינו לחלק בין כח ראשון לכח שני לענין רציחה, דאמר רב פפא, דמי שקשרו להבירו והפנה המים לעבור עליו וניערוהו ומת, חייב, משום דהרגו ממש באותן המים. ולא הוי גרמא, דהן הן כלי זיינו – דגירי ידיה הוא דאהני ביה. והיינו רק ב'כח ראשון' שקשרו סמוך לשפת המים, וכיון שנקב נקב בשפת המים מיד באו המים לפיו של הנרצה. אבל ב'כח שני' שקשרו ברחוק והמים הלכו שם, אף על פי שהוא נקב הנקב והיפנן לשם, פטור משום דגרמא בעלמא הוא.

מנא ילפינן דשחיטה כשרה רק בתלוש

רבי אמר דילפינן לשחיטה שהוא דוקא בדבר התלוש מדכתיב ויקח את המאכלת לשחוט. שאל רב לרבי חייא, מהיכן יליף מפסוק זה שצריך להיות תלוש³. אמר לו רבי חייא, טעם שאינו נכון אמר רבי – כמו שכותב וי"ז על בקעת של עין, דכולה מנותחת לפרקים פרקים, מפני שיני הבקעת שהן עשוין חריצין חריצין, ואינה חלקה. והיינו רבי חייא למעמיה דלעיל שמכשיר שחיטה במוחבר.

ואף שהביא רבי פסוק שאכן שחט אברהם במאכלת דהוה תלוש, סבר רבי חייא דאין להביא ראיה מזה, שהפסוק רק בא להשמיענו זריוותיה דאברהם אבינו שחש וזוהר שמוא לא ימצא בשעת העקידה אפילו צור המוחבר, ולכן הביא עמו מאכלת.

1. ותן לקמן דף ל"א, נפלה סכין מאליו ושתתה, שחיתו פסולה דכתיב 'זבחת ואכלת' מה שאתה זוכה אתה אוכל כו'.

2. ומש"כ רש"י זצ"ל הוא רק לפי 'כח שני' הנאמר בגמרא, אבל אין כוונתו שבשניה שחיתו כשרה; פרישה סי' ז' סק"ג.

3. רש"י מביא לשון אחר, דכך לא שמע דכריו של רבי, אלא שמע מקרא יולא מפיו, ולא ידע על מה. ואמר ליה רב לרבי חייא, מאי קאמר רבי. אמר ליה רבי חייא, טעם הביא לשחיטה שנפסלה במוחבר ומן המקרא, אבל אינו עיקר.

כרבי חייא דמכשיר אפילו לכתחלה, ולא כרבי שפוסל אפילו בדיעבד.

אלא צריך לומר דלא נחלקו רבי חייא ורבי בשחיטה במוחבר אלא לענין לכתחלה; דלרבי חייא אפילו לכתחלה כשר, ולרבי לכתחלה פסול, אבל בדיעבד גם לרבי כשר. ומשנתנו דקתני 'השוחט' המשמע דכשר רק בדיעבד, הוא אליבא דרבי. והא דשנינו בברייתא דרב כהנא דרבי 'פוסל' שחיטה במוחבר דלשון 'פוסל' משמע אפילו בדיעבד, צריך לומר דהיינו במוחבר מעיקרו. והמשנה איירי בתלוש ולכסוף חיברו, דבזה אינו אסור רק לכתחלה, אבל כשר בדיעבד.

ומצינו לחלק בין מוחבר מעיקרו לתלוש ולכסוף חיברו, בהא דשנינו בברייתא דבאלו שחיטתו כשרה, (א) השוחט במוכני וגלגל, והשכיב בו הסכין חדרו למעלה וגלגל ושתת, (ב) השוחט במוחבר לקרקע, (ג) נעץ סכין בכותל והוליד והביא צואר בהמה עליה.

ואלו פסולים אף בדיעבד: (א) שחט בצור יוצא מן הכותל, (ב) שחט בקנה שעלה מאליו.

ולכאורה הברייתא סותר עצמו, דברישא אמר דבמוחבר לקרקע שחיטתו כשרה – על כל פנים בדיעבד. ובסיפא אמרו דהשוחט בצור היוצא מן הכותל או קנה העולה מאליו, דפסולם משום מוחבר לקרקע, פסול אפילו בדיעבד. אלא על כרחך צריך לומר דרישא איירי בתלוש ולכסוף חיברו דכשר בדיעבד⁴. וסיפא איירי במוחבר מעיקרו דפסול אפילו בדיעבד⁵.

דף ט"ז ע"א

השוחט במוכני

שנינו בברייתא דלעיל, דהשוחט במוכני שחיטתו כשרה. אבל בברייתא אחרת שנינו, דשחיטתו פסולה. תירצו בשני דרכים:

מח. והא דנקט התנא שוב 'עץ סכין כותל', אינטרדיק לאשמועינן דאף על גב דלא מבעל ליה, אפילו הכי לכתחלה לא ישחוט.

מט. ולפי זה 'צור היוצא מן הכותל' היינו ככותל מערה שלא נכנה הכותל על ידי אדם, אלא חוקק בקרקע והכותל עומד מאליו. והא דתנא 'קנה העומד מאליו' פי' רש"י שלא נטעו אדם שם. ומבואר מדבריו דאם נטעו אדם לא תשיב מוחבר מעיקרו אלא תלוש ולכסוף חבירו. אבל התוספות (ד"ה או) פי' דאף נטעו אדם הוה מוחבר מעיקרו. ונקט התנא 'עומד מאליו' לנעול על צור היוצא מן הכותל לאיירי במוחבר מעיקרו.

ולכאורה קשה, דבתחלה אמרו דרק אם כופה הקערה 'בשביל שתודח הקערה' שהיא תלושה לגמרי הרי זה בכי יותן, ומשמע דהא אם כפה הקערה בשביל שיודח הכותל – כגון שהיו נופלין סמוך לכותל ונתן שם קערה שתביאם לכותל, אין זה בכי יותן. ואף על גב דאחשבינהו להגשמים לצורך הכותל, השיבות דמחובר לאו השיבות הוא, עד דאחשבינהו לצורך דבר תלוש. אבל אחר כך אמרו דרק אם כפה הקערה בשביל 'שלא ילקה הכותל', שאינו רוצה בהגשמים כלל, אינו בכי יותן; משמע דאם היה כופהו בשביל שיודח הכותל, הרי זה בכי יותן.

ואמר **רבי אלעזר**, דבאמת המשנה קשיא רישא לסיפא, ותרין תנאי נינהו; **תנא דסיפא** חשיב לכותל ל'תלוש' משום דלאו מחובר מעיקרו הוא, שכבר היו אבניו תלושות וחברם בבנין. **ותנא דרישא** חשיב לכותל 'מחובר' אף שהיה תלוש מעיקרו. והיינו מחלוקת תנאים בתלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים.

אבל **רב פפא** תירץ המשנה, דכולה חד תנא הוא, **ולכולי עלמא תלוש ולבסוף חיברו הוה תלוש**. והא דמבואר ברישא דכותל הוה מחובר היינו ב'כותל מערה' שהוא עשוי מאליו, שחוקק הקרקע והכותל עומד מאליו ומחובר מעיקרו הוא. והא דחשיב בסיפא הכותל לתלוש היינו ב'כותל בנין' שהוא תלוש. והכי קאמר, הכופה קערה על הכותל בשביל שתודח, הרי זה בכי יותן, הא בשביל שיודח הכותל אין זה בכי יותן. והיינו רק בכותל מערה שדינו כמחובר. אבל בכותל בנין שדינו כתלוש, רק כשכפה שם הקערה בשביל שלא ילקה הכותל הוא דאינו בכי יותן, משום דלא ניחא ליה בהגשמים כלל. אבל בשביל שיודח הכותל הרי זה בכי יותן, כיון דאחשבינהו לצורך כותל שהיה תלוש מעיקרו.

דף ט"ז ע"ב

לענין שהיטה: נסתפק **רבא** האם דינו כתלוש או כמחובר. ואין להביא ראיה דדינו כמחובר מהא דשנינו בסיפא דברייתא לעיל, היה צור יוצא מן הכותל, או שהיה קנה עולה מאליו ושחט בו שהיטתו פסולה. דיש לומר דאירי בצור היוצא מכותל מערה דהוה

נה. אליבא דרבי דפוסל במחובר מבעיא ליה, דלמלא הוי כתלוש וכשרה כדלמרינן לעיל. או שמא לרבי אין חילוק בין תלוש ולבסוף חברו למחובר מעיקרו ופסולה, ומתניתין דמכשיר והשחט בצור ובקנה דמרינן במחובר דיעבד כרבי חייל, ולכתלה לא משום שמה ידעו. (אבל קשה להכי מני לחוקמי מתניתין כרבי חייל, הא מתני' פסול לצרין משום מחובר אפילו דיעבדו) **תוספות** ד"ה תלוש, והרשב"א כתב, דלגז' ז' מוקים רבא מתניתין בצור וקנה שחברו אבל לא ביעלו כמו נען סבין כפותלו.

דיני דבר התלוש ולבסוף חיברו, לענין כמה הלכות בתורה, לפי דעת **רבא**:

לענין עבודה זרה: הוה תלוש, דאף דקיימא לן (מס' עבודה זרה דף מ"ה) שהעובד את ההרים אין ההרים נאסרים, דכתיב **את אלהיהם על ההרים** ולא ההרים אלהיהם, היינו רק כגון הר דמחובר מעיקרו. אבל תלוש ולבסוף חברו, ומשחברו עבדו לעבודה זרה, נאסר משום **לא ידבק בידך**. דהא אמר **רב**, המשתחה לבית שלו – דהוה תלוש ולבסוף חברו – אסרו, ואבל של חברו אינו יכול לאסרו, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

לענין הכשר זרעים: תלוי במחלוקת תנאים.

דהנה מו' גשמים מכשירין את הפירות לקבל טומאה, כשניחא ליה בהנך מו' גשמים ואחשבינהו לשום דבר, ואחר כן נפלו פירות לתוכה. אף על פי שלא ידע כשהוכשרו אותן פירות ולא ניחא ליה בהוה הכשר הוה מוכשרין, כיון דמתחלתו היה רוצה בהוה משקיף. אבל היינו רק אי אחשבינהו בירידתן לצורך דבר 'תלוש', אבל אי אחשבינהו לצורך 'מחובר' אינו מכשירי.

ותנן, הכופה קערה על הכותל שיורדין עליו גשמים בשביל שתודח הקערה, הרי הן בכי יותן; שאם נפלו המי גשמים אחר כך על הפירות ואפילו לאחר זמן, הוכשרו, משום דאחשבינהו להנך משקיף להדחת קערה וניחא ליה בהך נפילה וואפילו לא אחשבינהו לצורך הנך פירות מכל מקום ניחא ליה בהך נפילת גשמים. אבל אם כופה הקערה בשביל שלא ילקה הכותל מהגשמים, ונפלו מים על הקערה וממנו לפירות, לא הוכשרו משום דלא ניחא ליה בהנך גשמים ובנפילתן.

נג. דתנן במס' מכשירין (פ"א מ"א), כל משקה שתלתו לגזון, אף על פי שאין סופו לגזון, מכשיר.

נד. דכתיב 'מכל האוכל וכו' אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר יטהר בכל כלי יטמא'. וטעמו דברייתא דתורת כהנים, אשר יבא עליו מים וכו' יכול אפילו הן צבורות שיחין ומערות יכו מכשירין, תלמוד לומר 'כלי', אין לי אלא שאלאן בכלי לשחות, מנין לגבל בהן את הטעם ולבסוף בהן את הכלים תלמוד לומר 'בכל יטמא'. אי בכל יטמא יכול אפילו צבורות שיחין ומערות, תלמוד לומר 'כלי', מה כלי מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע אף על כו', יכול אפילו חישב עליהם שירכו צבורות שיחין ומערות יכו מכשירין, תלמוד לומר 'אשר יטהר', אין לי אלא שאלאן לטהר, מנין שאם חישב עליהן להדיח עינים ואכנים תלמוד לומר 'מים'. אלמא אחשבינהו לצורך תלוש מכשירין, לצורך מחובר לא מכשירין, אלא אם כן ניחא ליה בנפילת הפירות לתוכן, דהיינו דהר אחשבינהו לתלוש.

והא דלמרינן בפסחים (דף טז) מחוברין מכשירין, היינו דבניחא ליה שיפלו פירות לתוכן, או להוסיף ידיו להדיחן כשיוצא הפירות מן המים.

גליץ קנין תורה

(ב) רב פפא תירץ, דלעולם קאי על שניהם – בין אתלוש ובין אמחובר. אלא הא דכשר במחובר אף בסכין למטה ובהמה למעלה, איירי בשחיטת עוף שהוא קל, וליכא בזה חשש דרסה. והא דאמר 'בהמה' למעלה לאו דוקא הוא.

קרומית של קנה

רב הסדא אמר בשם **רב יצחק** וי"א בכרייתא שנינו, ה' דברים נאמרו בקרומית של קנה, וכולן משום שכשדוחקין אותם קיסמין ניתזין ומפרשים הימנה:

(א) אין שוחטין בה שמוא ינקבו להסימנים. והא דשנינו בכרייתא בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה, אמר רב פפא דהיינו בעשב הגדל באגמי מים, דכשהוא יבש הוא חדוד וחותר, ואין קיסמין נבדלים הימנו.

(ב) אין מליץ בה, משום סכנה שמוא תנקוב הגיד ומשוי ליה כרות שפכה.

(ג) אין מחתכין בה בשר. **רב פפא** היה מחתך בה קרבי דגים דצלולים הם ואם יכנס בהם קיסם יהא נראה. **רבה בר רב הונא** היה מחתך בה עוף דרך הוא ואין צריך לדוחקו בחתיכתו, ואין קסמין נבדלין.

(ד) אין מחצצין בה שינים, שמוא ינקבו הבשר שבין השיניים.

(ה) אין מקנחים בה. ואין הכוונה לקינוח בית הכסא ומשום שמוא ינקב לכרכשיה, דתיפוק לה דאמרו המקנה בדבר שהאור שולטת בו, שיני הפרק ושיני בית הנקב שהכרכשא מחוברת בהן לעצמות כעין תלתולי בשר, נושרין. אלא פירש **רב פפא**, דלקינוח פי מכה קאמרינן.

מחובר מעיקרו. וכן משמע דבהכי איירי, מדנקט לה דומה לקנה העולה מאליו דהוה מחובר מעיקרו.

ואין לפשוט דדינו כתלוש מהא דשנינו ברישא דברייתא, שאם נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה. דשאני סכין דלא מבטל ליה לכותל, והלכך חשיב תלוש.

ואין להביא ראיה דדינו כתלוש מהא דשנינו בההיא ברייתא 'במחובר לקרקע שחיטתו כשרה', ואוקימנא לעיל בתלוש ולבסוף חברו. דאפשר דהברייתא פרושי קמפרש לה, באיזה אופן שחיטתו כשרה במחובר לקרקע, היינו כגון שנעץ סכין בכותל, דהא גבי הדדי קתני להו לעיל, וההוא ודאי דלאו חיבור הוא, דלא מבטל ליה התם.

נעץ סכין בכותל

על הא דאמרו שאם נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה, אמר **רב ענן** בשם **שמואל**, דלא שנו אלא שהסכין למעלה – פיו כלפי קרקע, וצואר בהמה למטה – ומוליך ומביא צואר הבהמה. אבל סכין למטה וצואר בהמה למעלה, היישינן שמוא ידרום מתוך שהצואר מכביד על הסכין.

והקשו עליו מהא דקתני לעיל (דף ט"ז:) בכל שוחטין בין בתלוש בין במחובר, בין שהסכין למטה וצואר בהמה למעלה, בין שהסכין למעלה וצואר בהמה למטה, ותרצו **בשני דרכים**:

(א) רב זביד אמר לצדדין קתני, דמה דסיים סיפא דברייתא 'בין שהסכין למעלה כו' לאו תרוייהו אתלוש ותרוייהו אמחובר קיימי, אלא חדא אתלוש, וחדא אמחובר. דהא דאמרו כשהסכין למעלה ובהמה למטה כשר, היינו אפילו במחובר. והא דאמרו כשהסכין למטה ובהמה למעלה כשר, היינו רק בשחיטה בתלוש, דאדם אוהו בסכין למטה ושחט, והבהמה תלויה באויר, וזה מוליך ומביא הסכין.

שאלות ותשובות לחזרה

דף י"ב ע"א

א. רב נחמן אמר בשם רב, מי שראה אחד ששחט, אם ראהו מתחלה ועד סוף ששחט כהוגן, מותר לאכול משחיטתו. ואם לאו, אסור לאכול משחיטתו. למח און לפרשו; (א) כשמכיר בו שיודע הלכות שחיטה, (ב) כשמכיר בו שאינו יודע הלכות שחיטה, (ג) כשאינו מכיר בו אם יודע הלכות שחיטה?

כשמכיר בו שהוא מלומד בהלכות שחיטה: אם כן אף אם לא ראה השחיטה עצמה יהא מותר.

כשמכיר בו שאינו יודע הלכות שחיטה: דפשיטא הוא דאם לא ראה השחיטה אסור לאכלו, שמא שהה או דרס. ופשיטא שאם ראה השחיטה, מותר לאכלו שהרי ראה שלא שהה ולא דרס.

כשאינו מכיר בו אם יודע הלכות שחיטה: הא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה [כלומר רוב השוחטין] מומחין הן [לפי שאם לא היה מומחה, לא היה שוחט] ואף אם לא ראהו יהא מותר.

ב. באיזה אופן איירי למסקנא, ומתו החידוש בזה?

כשמכיר בו שאינו יודע הלכות שחיטה. אבל שחט לפנינו סימן אחד כהוגן, דהוה אמינא כיון דשחט סימן אחד כהוגן, מסתמא שחט גם השני כהוגן, קא משמע לן דלא סמכינן על זה, אלא אמרינן דלמא סימן אחד נזדמן לו ששחטו כהוגן, אבל אולי בסימן השני שהה או דרס.

ג. מי שמצא תרנגולת שחוטת בשוק, האם מותר לאכלו, ולמה?

חזקתו שחוט כהלכתה, ואף על גב שאינו יודע מי שחטו. דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן.

ד. האיך פסק רב נחמן בשני דינים אלו, ולמה; (א) האומר לשלוחו צא ותרומ תרומתי, והלך בעל הבית ומצא תרום, (ב) האומר לשלוחו צא ושחוט, והלך בעל הבית ומצא שחוט?

(א) האומר לשלוחו צא ותרומ תרומתי, והלך בעל הבית ומצא תרום ולא ידע מי תרמו, אין חזקתו תרום. דליכא חזקה שליח עושה שליחתו, וחיישינן שמא אדם אחר שאינו שלוחו שמע ציווי הבעל הבית והפריש התרומה, והתרום שלא מדעת בעל הבית אין תרומתו תרומה.

(ב) האומר לשלוחו צא ושחוט, חזקתו שחוט. דאף דליכא חזקה שליח עושה שליחתו, ואפשר דאדם אחר שאינו שלוחו שחטו, מכל מקום שחיטתו כשרה משום דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן.

קנין תורה גליון

ה. מי שאבדו לו גדייו ותרנגוליו והלך ומצאן שחוטים, מהו הדין, ולמה; כשמצאן בבית, כשמצאן באשפה שבשוק, וכשמצאן באשפה שבבית?

מצאן בבית: לכולי עלמא מותר באכילה, משום דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן.

מצאן באשפה שבשוק: לכולי עלמא אסור אף דרוב מצויין מומחין הן, דכיון דהשליכם שם ודאי נתנבלה בשחיטתה בשהייה או בדרסה.

מצאן באשפה שבבית: לרבי יהודה אסור באכילה, משום דסבירא ליה אדם עשוי להטיל נבלתו גם באשפה שבבית. לרבי חנינא מותר באכילה, משום דאין אדם עשוי להטיל נבלתו באשפה שבבית משום דמסרח ואיכא ריח רע, והלכך לא תלינן שנתנבלה אלא מותר באכילה.

ו. לפי ההוה אמינא שנחלקו רבי יהודה ורבי חנינא במי שאבדו לו גדייו גם כשמצאן שחוטים באשפה ובבית, במאי נחלקו?

רבי חנינא סבירא ליה דאמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, ויש לתלות שנשחטו כהוגן. ורבי יהודה סבירא ליה דלא אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, ויש לחוש שנתנבלו בשחיטה.

ז. לפי מה דמסיק רב נחמן בר יצחק שלא נחלקו רבי יהודה ורבי חנינא כשמצאן באשפה שבשוק ובבית, האיך מתפרשים דברי רבי, (א) נראין דברי רבי יהודה כשמצאן באשפה, (ב) נראין דברי רבי חנינא כשמצאן בבית, לפי ההוה אמינא? ומה הקשו על זה?

(א) נראין דברי רבי יהודה שמצאן באשפה: אין לפרש באשפה שבשוק, דהא לכולי עלמא אסור באופן זה. אלא על כרחך באשפה שבבית דנחלקו בה, ואשמעינן דהלכה כרבי יהודה שאסור.

(ב) נראין דברי רבי חנינא כשמצאן בבית: אין לפרש בבית ממש, דהא לכולי עלמא מותר. אלא על כרחך באשפה שבבית דנחלקו בה, ואשמעינן דכרבי חנינא סבירא ליה שהוא מותר.

ואם כן קשה, שדברי רבי סותרין אהדדי, שמתחלה פסק כרבי יהודה במצאן באשפה שבבית, ואחר כך פסק כרבי חנינא כשמצאן באשפה שבבית.

ח. האיך מתפרשים דברי רבי למסקנא?

הא דאמר 'נראין', לא סברא דידיה אשמעינן, אלא בא לפרש במאי נחלקו: 'נראין דברי רבי יהודה האוסר' אפילו לרבי חנינא, כשמצאן באשפה שבשוק. שאף דברי רבי חנינא המתיר אינו אלא כשמצאן באשפה שבבית, ובה חולקין רבי יהודה ורבי חנינא. אבל באשפה שבשוק מודה רבי חנינא דאסור.

דף י"ב ע"ב

ט. למה נקט משנתנינו הכל שוחטין, חוץ מחרש שוטה וקטן, 'שמא יקלקלו' את שחיטתן בלשון עתיד?

לאשמעינן שמועדים הם לקלקל, והלכך אין מוסרין לחרש שוטה וקטן לשחוט בהמה לכתחלה אפילו בבהמת חולין, ואפילו אחרים עומדים על גבן.

י. הא דקתני במשנתנינו 'וכלן ששחטו ואחרים רואים אותם, שחיטתן כשרה', האם קאי נמי על שחיטת חרש שוטה וקטן? והאיך יתיישב הא דאמר לעיל דהוה ליה למימר 'ואם שחטו?' (רש"י)

באמת קאי נמי על חרש שוטה וקטן, וקושית הגמ' לעיל היה דאין לומר דקאי רק על חרש שוטה וקטן, דהא מיניה קא סליק והוה ליה למימר 'ואם שחטו'. אלא על כרחך איירי נמי בשאר פסולין לשחיטה, ולא רק בחרש שוטה וקטן.

קנין תורה גליון

יא. מי שזרק סכין כדי לנועצה בכותל, והלכה ושחטה כהוגן, האם שחיטתו כשרה, ולמה?

לרבי נתן: השחיטה כשרה, משום דלא בעינן כוונה לשחיטה. לחכמים: השחיטה פסולה, דסבירא להו דבעינן כוונה לשחיטה.

יב. מהו ההוכחה דמשנתינו אזיל כרבי נתן?

שהרי מבואר דשחיטת חרש שוטה וקטן כשאחרים רואין אותה כשר, אף דאין להם דעת להתכוין לשחיטה אלא לחתיכה בעלמא מכווני, הרי דלא בעינן כוונה לשחיטה.

יג. האיך סובר רבי נתן דמי שזרק סכין כדי לנועצה בכותל שחיטתו כשרה, הא צריך להיות מוליך ומביא הסכין?

באופן שחתכה הסימנים בהליכתו והכתה בכותל, וחזרה וחתכה בחזרתו. [אי נמי בסכין שיש בו חוץ לצואר כמלא צואר, דסגי ליה בהליכתו לחודא; רש"י].

יד. בשחיטת קרבנות, מה נקרא (א) מחשבה, (ב) מעשה, (ג) מחשבתו ניכרת בתוך מעשיו?

(א) מחשבה: שחט קרבן עולה ולא פירש כלום.

(ב) מעשה: כשעושה מעשה המוכיח שזהו כוונתו וגם אומר כן, וכגון דקיימא עולה בדרום ואמר 'הריני מביא לצפון לשחטה לעולה'.

(ג) מחשבתו ניכרת בתוך מעשיו: כשעושה מעשה המוכיח על מחשבתו לפי ראות עיננו, שמביא הקרבן עולה מדרום לצפון, אבל אינו מפרש בדיבורו שמביאו כדי לשחטו לשם עולה.

טו. רבי חייא בר אבא אמר דרבי יוחנן נסתפק בקטן אם יש לו מחשבה או אין לו מחשבה, למנה לא נסתפק רבי יוחנן אם יש להם מחשבה עם 'מעשה' המוכיח עליה שכן הוא?

דמצינו להדיא דיש לקטן 'מעשה', דתנן, האלון, הרמון, והאגוז שחקקום תינוקות על ידי שנקבו נקב קטן בצדיהן והוציאו האוכל מתוך הנקב, כדי למוד בהן עפר או שהתקינום לכף מאזנים, מקבלין טומאה. מפני שיש לקטן 'מעשה', ועל ידי זה מורידים אותו לתורת כלי.

טז. למנה אין לפרש כפשוטו שרבי יוחנן נסתפק אם יש לקטן 'מחשבה', כגון ששחט קרבן עולה דצריך כוונה?

דהא באותו משנה שנינו להדיא דאין לקטן 'מחשבה', דתנן שאם מצא קטן קליפת אגוז כמו שהיא וחשב עליה למוד בהן עפר, או אפילו מדד בה עפר אלא שלא עשה בה מעשה לשם כלי, אינו מקבל טומאה.

דף י"ג ע"א

יז. ללישנא קמא בגמרא באיזה ציור פירש רבי חייא בר אבא ספיקת רבי יוחנן בקטן?

כש'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו', כגון שהיה עומד קרבן עולה בדרום, והביאו הקטן לצפון ושחטה שם, ולא אמר 'על שם כך אני מוליכה לפי שאינה כשרה בדרום'. דיש להסתפק כיון שעשה מעשה המוכיח כן, ודאי נתכוון לשחיטת עולה. או דילמא אינו מוכרח מזה שנתכוין לעולה, דשמא הא דהביאו לצפון הוא רק משום דלא נראה בעיניו מקום הראשון שהיה עומד שם.

קנין תורה גליון

יח. מה הדין לענין הכשר לקבל טומאה, בגדול ובקטן, ולמה; (א) המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהם טל, (ב) אחר שהעלום קודם שניגבו נתכוין שיהא עליהם הטל, (ג) היפך בהן לאחר שירד הטל עליהם שיפול הטל גם בצד האחר?

המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהם טל: בכל אופן לא הוכשרו לקבל טומאה, משום דלא ניחא ליה בהאי טל, ובעינן 'כי יותן' דומה ל'כי יתן' דניחא ליה.

אחר כך קודם שניגבו נתכוין שיהא עליהן טל: בגדול, הרי הן ב'כי יותן'. בקטן, אינן ב'כי יותן'. מפני שיש לקטן מעשה, אבל אין מחשבתו מחשבה. וכיון שמעשה דהעלאה לא הוה מעשה, שהרי לא העלום כדי שירד הטל עליהם אלא מפני הכנימה, אף דעכשיו אומר שרוצה שירד הטל עליהם, אין מחשבתו מחשבה.

היפך בהן לאחר שירד הטל עליהם: אמר רבי יוחנן דבכל אופן הוכשרו לקבל טומאה, ואף בקטן. כיון דעכשיו מעשיו מוכיחין על מחשבתו - אף דלא פירש מחשבתו, הואיל וניכר שדעתו לכך, הרי הן ב'כי יותן'.

יט. כיון דפשיטא ליה לרבי יוחנן דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו הוה מחשבה לענין הכשר לקבל טומאה, למה נסתפק בן לענין שחיטת עולה?

ספיקו של רבי יוחנן היה אי הוה מדאורייתא וסמכינן עלה אפילו לקולא בקטן שהביא עולה מדרום לצפון. או רק מדרבנן היא, וחומרא בעלמא הוא דאמור רבנן דניהוי מעשה כדי להכשיר הפירות לקבל טומאה, אבל מדאורייתא לא הוי מעשה. ולכן גבי עולה דקולא הוא, לא אמרו דהוה מעשה [שלא אמרו חכמים דבריהם להקל מדברי תורה דנמצאו עוקרין, אלא להחמיר ולעשות סייג].

כ. לרב נחמן בר יצחק, באיזה אופן נסתפק רבי יוחנן בקטן?

אם יש להן מעשה, כשעשו מעשה מוכיח על מחשבתו וגם פירש בדיבורו שעל דעת כן עושים, וכגון שהביא עולה לצפון ופירש להדיא שמביאו מפני שאם ישחוט בדרום הוה פסול ולכן מביאה לצפון, או אין לו מעשה.

כא. ולמה אין לפשוט מהמשנה 'דהאלון והרמון והאגוז שחקקום תינוקות למוד בהן עפר טמאין מפני שיש להן מעשה' הרי דיש להם 'מעשה'?

ואף דתנן במשנה דיש להם 'מעשה', נסתפק אם היינו מדאורייתא וסמכינן עלה גם גבי שחיטת עולה ומכשירין, או רק דרבנן הוא שהחמירו לשוויה כלי ליטמא, אבל גבי עולה דקולא הוא לא אמרו כן.

כב. לרב נחמן בר יצחק האיך פשיט להלכה, האם יש לקטן (א) מעשה, (ב) מחשבה, (ג) מחשבתו ניכרת בתוך מעשיו; מדאורייתא, ומדרבנן?

(א) 'מעשה': יש להם אפילו מדאורייתא. (ב) 'מחשבה': אין להם אפילו מדרבנן. (ג) 'מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו': מדאורייתא אין לו, ומדרבנן יש לו לחומרא.

כג. מנא ילפינן דמתעסק בקדשים - כגון מתעסק בסכין להגביחו או לזורקו, ושחט בקדשים ולא נתכוין לשום שחיטה - שהוא פסול, לכתחילה, ולעכב?

לכתחילה: דכתיב ושחט את בן הבקר שתהא שחיטה לשם בן בקר. לעכב: דכתיב לרצונכם תזבחוהו, שנה עליו הכתוב לעכב, דלדעתכם זבוחו.

כד. מהו הדין בשחיטת עובד כוכבים כשאחרים רואין אותו, ולמה; לענין אכילה, טומאה, והנאה?

לענין אכילה: אסור. לענין טומאה: הוה נבלה ומטמאה במשא. לענין הנאה: לתנא דמשנתינו מותר בהנאה ולא אמרינן סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודה זרה. ולרבי אליעזר, אסור בהנאה משום סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודה זרה, והוה תקרובת עבודה זרה שאסורה בהנאה.

גליון קנין תורה

דף י"ג ע"ב

כה. מהו הדין בשחיטת מין האדוק בעבודה זרה לענין הנאה?

לכולי עלמא אסור בהנאה, כיון דסתמא לעבודה זרה.

כו. מה יש לדייק מהא דאמרו במשנתנו דשחיטת עובד כוכבים הוה 'נבלה'?

לרבי חייא ברבי אבא בשם רבי יוחנן, דאינו אלא כנבלה שמטמא במשא, אבל אינו אסורה בהנאה ודלא כרבי אליעזר. לרב אמר, דרק בשחיטת עובד כוכבים אמרינן דאינו אלא כנבלה ומותרת בהנאה. אבל שחיטת מין האדוק בעבודה זרה סתמא לעבודה זרה, ואסורה בהנאה.

כז. מהו דינו של מין ישראל לענין; (א) שחיטתו, (ב) פיתו, (ג) יינו, (ד) אם כתב ספרי תנ"ך, (ה) פירותיו, (ו) בניו?

(א) סתם שחיטתו לעבודה זרה הוא, (ב) פיתו פת כותי, (ג) יינו יין נסך, (ד) אם כתב תורה נביאים וכתובים, טעון שריפה. (ה) פירותיו טבלין. (ו) לתנא קמא, אין בניו ממזירין, לפי שאינו מפקיר את אשתו. ליש אומרים, אף בניו ממזירין לפי שאינו מקפיד על אשתו ומפקירה.

כח. לתנא דמשנתנו, למה שחיטת עובד כוכבים מותרת בהנאה, ולמה אין חוששין שמא מין הוא האדוק בעבודה זרה, דשחיטתו לשם עבודה זרה?

דאין רוב עובדי כוכבים מינין, כיון דעכו"ם שבחוץ לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הן אלא מנהג אבותיהן בידיהם, וכיון דאינו אלא מייעוט אין צריך לחוש לה. [וכיון דבחוץ לארץ לאו עובדי כוכבים הן, הלכך בארץ ישראל נמי אין אדוקים כל כך שיהיו מעשיהם לשם עבודת כוכבים; תוספות].

כט. לענין מה אמר רב נחמן דאין דין 'מינין' באומות עובדי כוכבים; (א) לענין שחיטה, (ב) לענין שמורידין אותם לבור, (ג) לענין קבלת קרבנות מהם?

(א) אין לפרש לענין שחיטה, דהשתא אם שחיטת מין דישאל אסור, מין עובד כוכבים לא כל שכן דאסור, לפי שאדוק בעבודה זרה, וסתם מחשבותיו לה, וודאי אסורה בהנאה.

(ב) אין לפרש לענין שאין מורידין אותם לבור, דהשתא מין ישראל מורידין לבור, וכי של עובדי כוכבים מבעיא.

(ג) באמת אמרו לענין דמקבלין קרבן ממין עובד כוכבים, ומקריבין אותו למזבח. ואילו מין ישראל אין מקבלין ממנו קרבנות.

ל. מנא ילפינן דמקבלין קרבנות ממינין עובדי כוכבים? ולמה אין לפרש דאין מקבלין קרבנות מעובדי כוכבים כלל?

דכתיב בישראל אדם כי יקריב 'מכם' ולא כולכם, להוציא את המומר שאין מקבלין נדבתו. אבל רק 'בכם' - בישראל חילקתי בין מומר לכשר, אבל בעובדי כוכבים מקריבין אפילו קרבנות של מין.

ואין לפרש דמישראל מקבלין קרבנות מצדיקים ולא מרשעים, ואילו עובדי כוכבים אין מקבלין מהם קרבנות כלל. דילפינן מדכתיב איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבן לכל נדריכם וגו' מדכתיב 'איש' שני פעמים לרבות העובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל.

לא. האם תקרובת עבודה זרה מטמא באהל, ומנלן?

לרבנן, אינה מטמאה באהל. לרבי יהודה בן בתירא, מטמאה באהל, ויליף ליה מדכתיב ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים, מה מת מטמא באהל, אף תקרובת עבודה זרה מטמאה באהל.

קנין תורה גליון

לב. מה בא המשנה לאשמעינן באמרו 'שחיטת עובד כוכבים נבלה ומטמאה במשא', והרי פשיטא הוא דכיון דנבלה היא מטמאה במשא? (ב' דרכים)

(א) דרק שחיטת סתם עובד כוכבים אין מטמאה אלא במשא, אבל יש שחיטת עובד כוכבים שמטמאה אפילו באהל, והיינו תקרובת עבודה זרה, וכשיטת רבי יהודה בן בתירא.

(ב) שחיטת עובד כוכבים נבלה היא, וטומאתה כשאר נבילות. והא דקתני 'ומטמאה במשא' קאי על תקרובת עבודה זרה, והכי קאמר, ועוד יש שחיטה אחרת שאינה חמורה מזו, שגם כן אינה מטמאה אלא במשא כזו. והיינו שחיטת תקרובת עבודה זרה, ודלא כרבי יהודה בן בתירא.

לג. האיך תירצו הא דבמשנתינו מבוואר דלכתחלה אין לשחוט כלילה ורק בדיעבד שחיטתו כשרה, ואילו בברייתא שנינו דמותר לכתחלה, ומחובן יש לדייק בן?

משנתנו איירי כשאין אבוקה כנגדו, דאסור לכתחלה, ורק בדיעבד כשרה. וכן יש לדייק מדנקט לה דומה לסומא ששחט, שאינו רואה שחיטתו. והברייתא איירי כשאבוקה כנגדו, דכהאי גוונא מותר לכתחלה לשחוט כלילה. וכן יש לדייק מדנקט לה דומה לשוחט ביום, שיכול לראות מה שהוא שוחט.

לד. באיזה אופן מותר לשחוט לתוך הים, ובאיזה אופן אסור, ולמה? (רש"י)

כשאינו עומד בספינה, אסור לשחוט לתוך הים כדי שלא יאמרו לשר של ים הוא שוחט. אבל אם עומד בספינה, מותר לשחוט לתוך הים, דהכל יודעים דכיון דבספינה הוא על כרחו הוא שוחט לתוך הים, שאי אפשר לו לטנף את הספינה.

דף י"ד ע"א

לה. השוחט בשבת או ביום הכיפורים, האם שחיטתו כשרה? בשניהם, שחיטתו כשרה.

לו. האם הבהמה מותרת לאכילה ביום הכיפורים ושבת?

ביום כיפור אסור באכילה, משום דיום עינוי הוא. בשבת אמרו בשם רב שהבהמה אסורה באכילה בשבת, ואמרו דהיינו אליבא דשיטת רבי יהודה.

לז. האם מותר לחתוך בהמה שנתנבלה בשבת לפני הכלבים; לתנא קמא, לרבי יהודה, ולמה?

לתנא קמא, מותר. לרבי יהודה, אסור, לפי שאינה מן המוכן, דאתמול כשקדש היום לא היתה עומדת למאכל כלבים.

לח. האם יש ללמוד משיטת רבי יהודה דאסור לחתוך בהמה שנתנבלה בשבת לפני הכלבים, דהשוחט בהמה בשבת יהא אסורה באכילה משום מוקצה?

לא, דהתם מעיקרא היה הבהמה מוכן לאכילת אדם, והשתא הוה מוכן לכלבים, ולכן הוה מוקצה. אבל הכא מעיקרא גם כן היה הבהמה מוכן לאכילת אדם, והשתא נמי מוכן לאדם, לא הוה מוקצה.

לט. מהו ההוכחה דלרבי יהודה אין לומר דבהמה בחייה לאו לאכילה עומדת, אלא לגדל ולדות?

דאם כן לרבי יהודה האיך שוחטין בהמה לאוכלה ביום טוב, הא לא הוה מוכן משום דמאתמול היתה עומדת לגדל ולדות.

קנין תורה גליון

מ. למה אין לומר דבהמה עומדת לשתייהם; לאכילה, ולגדל ולדות. ואם נשחטה נתברר דלאכילה עומדת, ואם לא נשחטה, מבורר דלגדל ולדות עומדת?

דאם כן נמצא דהא דמותר לשחוט בהמה לאכילה ביום טוב הוא מדין 'ברירה' דאמרינן שהוברר הדבר שמא תמול היתה כבר עומדת לאכילה, והרי רבי יהודה לית ליה ברירה.

מא. הלוקח יין מבין הכותים ורוצה להפריש ממנו תרומה ומעשר, ואין לו עכשיו כלים להפריש, או שהיתה ערב שבת עם השיכה שאין שהות להפריש, האם יש לו תקנה; לרבי מאיר, ולרבי יהודה?

לרבי מאיר: יכול לתקנו על ידי שאומר שני לוגין שאני עתיד להפריש, הרי הן תרומה. עשרה לוגין הן מעשר ראשון, תשעה לוגין הן מעשר שני, ומיחל המעשר שני ושותה מיד, ולאחר שיפרישם אמרינן הוברר הדבר שזו היא התרומה, וזה לא שתה אלא חולין. לרבי יהודה: אסור לעשות כן.

מב. האיך יש לפרש המחלוקת בין רבי מאיר ורבי יהודה, שלא יהא אפשר להוכיח דלרבי יהודה 'אין ברירה'?

דיתכן דלרבי יהודה 'יש ברירה' והטעם למה אינו יכול לעשות כן הוא משום דצריך לחשוש שמא יבקע הנוד, והוברר שלא היה עתיד לבא לידי הפרשה, ושתה טבלים למפרע. ולרבי מאיר, לא חיישינן להכי אלא כשיבקע הנוד נראה מה לעשות.

דף י"ד ע"ב

מג. לשיטת רבי יהודה, האם אפשר להניח שני עירובין אחד למזרח עירו, ואחד למערב, ולומר שאם יבאו שני חכמים זה למזרח וזה למערב, לאיזה מהם שארצה אבחר הליכתו?

לא, משום דאינו יכול לקנות העירוב למחר אלא ידי ברירה של מחר, דכל קניית עירוב בין השמשות היא. ורבי יהודה סבירא ליה ד'אין ברירה'.

מד. לשיטת רבי יהודה, האם אפשר להניח שני עירובין אחד למזרח עירו, ואחד למערב, ולהתנות שאם יבא חכם לצד מזרח יקנה העירוב של צד מזרח, ואם יבא למערב, יקנה העירוב לצד מערב?

באופן שעוד לא בא החכם משקדש היום, ויכול לבא ממזרח או ממערב, אינו יכול לעשות כן משום דאף אם בא החכם למזרח לאחר שקדש היום, שמא כשקדש היום היה דעתו של חכם לבא למערב, וזה תלה בדעתו של חכם, ואמרינן ד'אין ברירה'.

אבל כשבא חכם לאותו צד קודם קנין העירוב, רק זה לא ידע להיכן בא, יכול להתנות כן, משום דאין צריך 'ברירה' אלא הוא תלוי בגלוי מילתא, דכשיגידו לו למחר שבמזרח בא, נמצא שקנה העירוב של צד מזרח. ואם יגידו לו שבמערב בא, נמצא שקנה העירוב של צד מערב.

מה. איזה שברי כלים שנשתברו בשבת, ניטלין בשבת; לתנא קמא, ולרבי יהודה?

לתנא קמא: כל שבירים שעושיין מעין איזה מלאכה שיהיה, דאז יש תורת כלי עליהם. ואף על פי שאין ראויה למלאכה ממש אלא לכסוי בעלמא, כגון שבירי עריבה ניטלין אם יכול לכסות בהן פי חבית, ושבירי זכוכית ניטלין אם יכול לכסות בהן פי הפך.

לרבי יהודה: רק שבירים שעושיין מעין מלאכתן הראשונה, כגון שבירי עריבה אם אפשר לצוק לתוכן מקפה [תבשיל עב מעין עיסה], ושבירי זכוכית לצוק לתוכן שמן.

גלין קנין תורה

מז. האם יש ללמוד משיטת רבי יהודה דמטלטלין רק שברים העושיין מעיין מלאכתן הראשונה, ואם לא הוה מוקצה, דבהמה שנשחטה בשבת אסור באכילה?

לא, דהתם אסור משום נולד, דמעיקרא היה כלי, ועכשיו אינו אלא שבר כלי. אבל הכא כיון דבהמה בחייה לאכילה עומדת, הרי מעיקרא היה אוכל ולבסוף נמי הוה אוכל. ואינו אלא כאוכל שנשבר ונפרש, דלא הוה נולד.

מז. משקין שיצאו מפירות מעצמן בשבת, האם מותר לשתות המשקין; לתנא קמא, לרבי יהודה, ולמה?

לתנא קמא: בכל אופן המשקין אסורין, משום גזירה שמא יסחוט הפירות להוציא מהן משקין.

לרבי יהודה: בתותים ורמונים דאין רוב בני אדם סוחטין אותן - הדבר תלוי; אם היו הפירות עומדין לאכילה ולא לסחוט, משקין היוצא מהם מותר. דכיון דלא ניחא ליה, ליכא למיגזר שאם נתירנו בשתייה היום יבא לסחטן בשבת, דהא לאו להכי קיימי. אבל אם הפירות עומדין למשקין, משקין היוצא מהן אסור כיון דנתקיימה מחשבתו. ואם נתירנו בשתייה כשזבו, יש לגזור שמא יסחוט דהא להכי קיימי.

בזיתים וענבים: לשמואל, גם לרבי יהודה אסור אפילו אם הצניען לאכילה, הואיל ורוב בני אדם סוחטין אותם, חיישינן שמא ימלך עליהם למשקין. לרב, גם בזה הדבר תלוי - שאם עומדין לאכילה, המשקין מותר, ואם עומדין למשקין, המשקין שזבו אסורין.

מח. למה לא אמרינן דמה דאמרו בני החבריא דרב שאמר דבהמה אסורה ליומה משום דרבי יהודה, שנתכוון להך דרבי יהודה, דכמו דבזיתים וענבים דלרוב לפחיטה קיימי, גזרו על משקין שזבו שמא יתן דעתו עליו למשקין, כמו כן אצל שחיטה כיון דסתם בהמה לשחיטה קיימא, נותן דעתו דאי ישחט יאכל אותו, וכיון דדעתיה בהכי, יש לגזור שאם נתירנו באכילה יבא לכתחלה לשחטו?

דהא רב הוא דאמר דלרבי יהודה בהמה שנשחטה בשבת אסורה באכילה בשבת. והרי רב סובר דלרבי יהודה חולק על תנא קמא אפילו בסלי זיתים וענבים, ולא גזר שמא יבא לסחוט.

מט. לרבי יהודה, האם מטלטלין בשבת נר של חרם, ולמה; נר חדש שלא הודלקו בו מעולם, ונר ישן?

נר של חרס חדש שלא הדליקו בו מעולם: מותר בטלטול, משום דעדיין ראוי ליתן לתוכו פירות. נר ישן: אסור בטלטול משום דמוקצה הוא מחמת מיאוס, שהדעת קצה בו.

נ. האם יש ללמוד מהא דלרבי יהודה אין מטלטלין נר של חרם ישן משום מוקצה, דבהמה כשקידש היום נמי הוה מוקצה?

לא, דבהמה אינו מוקצה אלא מחמת איסור 'אבר מן החי' שלא נשחטה. ולא שמעינן ליה לרבי יהודה דאסר במוקצה אלא 'מוקצה מחמת מיאוס' דמקצה איניש מדעתיה לגמרי.

דף ט"ו ע"א

נא. לרבי יהודה, האם מטלטלין בשבת נר של מתכת?

כל הנרות של מתכת - אפילו ישנים - מטלטלין אותם משום דלא מאיסי. אבל נר שהדליקו בו בין השמשות, אסור בטלטול משום דהוה 'מוקצה מחמת איסור' כיון שאסור לכבות הנר נאסר גם הוא לטלטל, וכיון שהוקצה לבין השמשות הוקצה לכל היום.

נב. האם יש ללמוד מהא דאין מטלטלין נר של מתכת שהיה דלוק בין השמשות משום 'מוקצה מחמת איסור', דבהמה כשקידש היום הוה 'מוקצה מחמת איסור'?

לא, דשאני התם דכיון שדחאו בידיים - שהדליק בו הנר - לכן הוה מוקצה. אבל בהמה דממילא מידחיא, אם אחר כך נעשה ראוי, מהיכי תיתי שיהא אסור משום מוקצה.

גליץ קנין תורה

נג. המבשל בשבת, האם המאכל מותר באכילה לו ולאחרים; כשנתבשלה בשוגג או במזיד, (א) לרבי מאיר, (ב) לרבי יהודה, (ג) לרבי יוחנן הסנדלר?

(א) לרבי מאיר; בשוגג יאכל אפילו הוא עצמו ובו ביום, ואין צריך להמתין עד הערב בכדי שיעשו. במזיד, לא יאכל לא הוא ולא אחרים בו ביום עד שתחשך, אלא צריך להמתין מוצאי שבת בכדי שיעשו.

(ב) לרבי יהודה; בשוגג, יאכל במוצאי שבת בכדי שיעשו, אבל לא בשבת בין לו ובין לאחרים. במזיד, לא יאכלנו בעצמו עולמית, אבל לאחרים מותר במוצאי שבת בכדי שיעשו.

(ג) לרבי יוחנן הסנדלר; בשוגג, אסור לאחרים עד מוצאי שבת בכדי שיעשו, ואסור לו עולמית. ובמזיד, לא יאכל עולמית - לא לו ולא לאחרים.

נד. הא דאוקמי המשנה דהשוהט בהמה בשבת דאסור באכילה באותו יום, כמאן אזיל, והאם מיירי כששחט בשוגג או במזיד? כרבי יהודה, ובאופן ששחט בשוגג, דאסור באכילה לו ולאחרים ביום השבת, ומותר למוצאי שבת בכדי שיעשו, אפילו לעצמו.

נה. והאיך מתפרש המשנה 'אף על פי שמתחייב בנפשו'?

אף על פי דבמזיד מתחייב בנפשו הוא, הכא דשוגג היה שחיטתו כשרה.

נו. למה לא אוקמינן המשנה כרבי מאיר ובמזיד, שאסורה לבו ביום?

משום דקתני לשבת דומה ליום כיפור, מה יום הכפורים לא שנת בשוגג ולא שנת במזיד אסור לאכלו בו ביום דהא יום עינוי הוא, אף בשבת לא שנת בשוגג ולא שנת במזיד אסור לאכלו.

נז. למה לא אוקמינן המשנה כרבי יוחנן הסנדלר דלא יאכל בו ביום לא הוא ולא אחרים, בין בשוגג ובין במזיד?

דרבי יוחנן הסנדלר סובר דבשוגג אסור לו עולמית, ורק לאחרים מותר למוצאי שבת בכדי שיעשו. ואילו תנא דידן 'שחיטתו כשרה' קתני, ומשמע לא שנת לו ולא שנת לאחרים.

נח. למה אין לפרש שרוב השתיק התנא דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל, משום דאזיל כרבי מאיר, ואילו רב סובר כרבי יהודה? (ב' דרכים)

(א) וכי משום דסבירא ליה לרב כרבי יהודה, מאן דתני כרבי מאיר משתיק ליה. (ב) הרי רב אינו סובר כרבי יהודה, אלא פסק לתלמידיו כרבי מאיר.

נט. האיך הורה רב בענין המבשל בשבת; לתלמידיו, וברבים, ולמה?

לתלמידיו, היה מורה להם כרבי מאיר דמיקל. אבל כאשר דרש ביום השבת ברבים, היה דורש כרבי יהודה משום עמי הארץ.

ס. למה אין לומר שרוב השתיקו לתנא, משום דאמר כן ברבים ביום הדרשה, ולא רצה שעמי הארץ ישמעו בקולו?

דאטו כל בני הכנסת הבאים לשמוע מה שהיה רב דורש, הם מטיין אוזן לשמוע מן התלמידים היושבים שם ושונים איש משנתו לעצמו. הא לאמורא שהיה עומד בפני רב ומשמיע לרבים מה שראש הדרשה לוחש לו אליו היו שומעין. וכיון שהוא אמר ברבים כרבי יהודה, לא היה רב צריך להשתיקו לזה ששנה ברייתא כרבי מאיר.

קנין תורה גליון

פא. למסקנא, האיך תירצו למה רב השתיק התנא?

משום דלא אמר כן לענין המבשל בשבת, אלא שנה שהשוחט בשבת בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל. ולכן השתיקו רב, דאף רבי מאיר לא התיר באכילה בשוגג אלא במבשל בשוגג, כיון דליכא איסור שבת כיון שהיה בשוגג, וגם לא הוה מוקצה כיון שהמאכל לפני שנתבשל היה ראוי לכוסו חיה. אבל שוחט בשבת בשוגג, אף דאינו אסור משום איסור שבת כיון דהיה בשוגג, מכל מקום אסור משום מוקצה, כיון דבין השמשות לא היה ראוי אפילו לכוס.

דף ט"ו ע"ב

פב. אם אף לרבי מאיר השוחט בשבת אסורה באכילה בו ביום משום מוקצה, למה העמידו לדברי רב במשנה שהשוחט בשבת אסור באכילה בו ביום, דוקא ברבי יהודה ולא ברבי מאיר; לפי ההוה אמינא, והאיך נדחה?

לפי ההוה אמינא: איירי המשנה כשהיה לו חולה בביתו מערב שבת, ולכן לא היה מוקצה בין השמשות כיון דהבהמה עומדת לשחיטה אפילו בשבת, משום דחולי דפיקוח נפש דוחה את השבת.

ונדחה: דאם כן אף לרבי יהודה היה מותר ואפילו שחטו במזיד, כיון דליכא איסור שבת משום פיקוח נפש, וכל שכן בשוגג דמותר.

פג. למסקנא במאי איירי המשנה? ובמה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה?

כגון שהיה לו חולה בערב שבת והבריא בשבת, ואחר כך שחטו בשוגג. לרבי מאיר, ליכא איסור מוקצה כיון דבין השמשות חולה היה, הלכך הבשר מותר באכילה כיון דליכא איסור שבת שהרי היה בשוגג, וגם מוקצה לא הוה משום דבין השמשות היה עומד לכך. לרבי יהודה, הבשר אסור באכילה, ולא משום מוקצה שהרי בין השמשות היה עומד לכך, אלא משום איסור שבת - שהרי הבריא החולה - ואף דהיה שוגג מיחשיב ליה כמעשה שבת.

פד. אליבא דרבי יהודה, האם מותר באופנים אלו לבריא לאכול ממנו, ולמה; (א) השוחט בשבת לחולה שנחלה ביום השבת, (ב) המבשל בשבת בשר שהיתה שחוטה מאתמול לחולה שנחלה היום, (ג) השוחט בשבת לחולה שנחלה ערב שבת, (ד) קציץ דלעת מן המחובר ובשלה לחולה שנחלה בשבת?

(א) השוחט בשבת לחולה שנחלה ביום השבת: אסור לבריא לאכול מאותה בהמה בו ביום. דאף על גב דאיסור שבת בשחיטה ליכא משום דפיקוח נפש דוחה את השבת, איסור מוקצה מיהא איכא כיון דבין השמשות מוקצה הוא, ולא היתה ראויה לישחט בשבת דהא עדיין לא היה חולה.

(ב) המבשל בשבת בשר שהיתה שחוטה מאתמול לחולה שנחלה היום: מתחלה אמרו, דמותר לבריא לאכול ממנו. משום דהאי בשר היה ראוי לאכילה לבריא בין השמשות לכוסו חיה, הילכך אין כאן איסור מוקצה. ואיסור שבת נמי אין כאן דהא לחולה בשלה ופיקוח נפש דוחה שבת. אבל להלכה אמר רב דימי, שגזרו דאסור לבריא לאכול, שמא ירבה לבשל בשביל הבריא.

(ג) השוחט בשבת לחולה שנחלה ערב שבת: מותר לבריא לאכול ממנו, דאין כאן לא איסור מוקצה ולא איסור שבת. וכאן לא גזרו שמא ישחוט בשביל הבריא, כיון דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה, הרי על כרחך שחט כל הבהמה על דעת החולה.

(ד) קציץ דלעת מן המחובר ובשלה לחולה שנחלה בשבת: אסור לבריא לאכול, דאף דליכא איסור שבת, יש כאן איסור מוקצה כיון דמחוברת היתה בין השמשות.

פה. השוחט במגל יד, האם שחיטתו כשרה לכתחלה או בדיעבד, ולמה?

כשרה רק בדיעבד, משום חשש שמא ישחוט בצד שיש לה הפגמות.

קנין תורה גליון

פו. סכין פגומה ויש בה כדי לשחוט מן הפגום ולהלן, האם מותר לשחוט בה לכתחלה, ולמה? (רש"י)

אסור לשחוט בה לכתחלה. דאם גזרינן במגל יד שמא ישחוט בצד השני, כל שכן שיש לגזור באופן דבאותו צד ששחוט, בו עצמו יש פגימה.

פז. האם מותר לשחוט בצור וקנה לכתחלה או דאין השחיטה כשרה בהם אלא בדיעבד?

במשנתנו מבואר דאינו כשר אלא בדיעבד, [ומקמינן לה בגמרא בתלוש ובסוף חיבור]. ובברייתא שנינו דהוא מותר לכתחלה, והיינו בתלוש [או במחובר ואליבא דרבי חייא].

פח. השוחט במחובר לקרקע ושטעולם היה מחובר; מזה הדין לרבי ולרבי חייא, להוה אמינא, ולמסקנא?

להוה אמינא הראשון; לרבי פסול אפילו בדיעבד. ולרבי חייא לכתחלה לא ישחוט, ואם שחט כשר בדיעבד.

למסקנא: לרבי פסול אפילו בדיעבד. לרבי חייא, כשר אפילו לכתחלה.

פט. האיך תירצו מחלוקת המשנה והברייתא להוה אמינא הראשון, והאיך נדחה?

הברייתא דקאמר דשוחטין בצור וקנה אפילו לכתחלה, היינו בתלוש, ולכולי עלמא. ומשנתנו דאין שוחטין בהם אלא בדיעבד, היינו במחובר, וכשיטת רבי חייא.

ונדחה, דשנינו בברייתא אחרת, דשוחטין לכתחלה במחובר, ואם גם לרבי חייא אינו כשר במחובר אלא בדיעבד, ברייתא זו דלא כמאן.

ע. מזה קשה אם נאמר דלרבי חייא שוחטין אף לכתחלה במחובר ולרבי פסול אף בדיעבד?

אם כן משנתנו דלא התירה לשחוט בצור וקנה רק בדיעבד ולא לכתחלה, ומוקמינן לה במחובר, אזיל דלא כרבי חייא דמכשיר אפילו לכתחלה, ולא כרבי פסול אפילו בדיעבד.

עא. למסקנא, האיך תירצו מחלוקת המשנה והברייתות?

משנתנו דהתיר לשחוט במחובר רק בדיעבד, אזיל כוותיה דרבי, ואיירי בדבר תלוש ולבסוף חיבור.

הברייתא דמתיר לשחוט במחובר לכתחלה, אזיל כוותיה דרבי חייא.

וברייתא דאמרו שרבי 'פוסל' בשחיטה אפילו בדיעבד, היינו במחובר מעיקרו.

עב. האיך תירצו הברייתא דשנינו ברישא דהשוחט במחובר לקרקע כשר, ובסיפא אמרו דהשוחט בצור היוצא מן הכותל או קנה העומד מאליו פסול משום דמחובר לקרקע?

דרישא איירי בתלוש ולבסוף חיבור, דכשר בדיעבד. וסיפא איירי במחובר מעיקרו, דפסול אפילו בדיעבד.

גלין קנין תורה

דף ט"ז ע"א

עג. האיך תירצו הא דברייתא אחר שנינו דהשוחט במוכני שחיטתו כשרה, ובברייתא אחרת שנינו, דשחיטתו פסולה? (שני דרכים)

(א) הא דשנינו שחיטתו כשרה, היינו בגלגל של יוצרי חרס [שיש להם מוכני שמגלגלין בו כשחוקקין את הכלי], שאדם מגלגלו. והא דשנינו שחיטתו פסולה, היינו במוכני שהמים מגלגלין אותו, דאין שחיטה זו מכח אדם.

(ב) שניהם איירי בגלגל של מים, והא דשנינו שחיטתו כשרה היינו בכח ראשון - מיד כשנטל הדף המעכב את המים והתחיל לגלגל, דבתחלת גלגלו חשיב כח אדם שנטל הדף. והא דשנינו שחיטתו פסולה היינו בכח שני - דלאחר שגלגלו המים את הגלגל פעם ראשונה כבר לא חשיב גלגול השני 'כח אדם'.

עד. מי שקשרו לחבירו והפנה המים לעבור עליו וניערוהו ומת, באיזה אופן חייב הרוצח, ובאיזה אופן פטור?
ב'כח ראשון' שקשרו סמוך לשפת המים, וכיון שנקב נקב בשפת המים מיד באו המים לפיו של הנרצח, חייב הרוצח. אבל ב'כח שני' שקשרו ברחוק והמים הלכו שם, אף על פי שהוא נקב הנקב והפכו לשם, פטור הרוצח משום דגרמא בעלמא הוא.

עה. מהיכן למד רבי דשחיטה צריך להיות דוקא בדבר התלוש? והאיך דחה רבי חייא לימודו?
רבי יליף ליה מדכתיב אצל אברהם אבינו בעקידת יצחק ויקח את המאכלת לשחוט הרי דדוקא מאכלת שהוא דבר התלוש כשר לשחיטה. ודחה רבי חייא, שהפסוק רק בא להשמיענו זריזותיה דאברהם אבינו שחש ונזהר שמא לא ימצא בשעת העקידה אפילו צור המחובר, ולכן הביא עמו מאכלת.

עו. מה דינו של דבר מחובר שעבדו לה כעבודה זרה, ומנלן? ומה הדין בדבר תלוש ולבסוף חיברו, ומה הראיה לכך?
בדבר מחובר: לא נאסר בכך, דכתיב את אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם.

בדבר תלוש ולבסוף חברו: נאסר בכך. דהא אמר רב, המשתחוה לבית שלו - דהוה תלוש ולבסוף חברו - אסרו.

עז. מי גשמים שתחלתו ירדו לרצון אבל לא להכשיר הפירות, ואחר כך נפלו פירות לתוכן, באיזה אופן מכשירין, ובאיזה אופן אין מכשירין?
אי אחשבינהו בירידתן לצורך דבר 'תלוש', מכשירין הפירות. ואם אחשבינהו לצורך דבר 'מחובר', אינו מכשיר.

עה. מה הדין באופנים אלו בכופה קערה על הכותל וירדו הגשמים אחר כך על פירות; כשכפה הקערה בשביל שתודח הקערה במי הגשמים, וכשכפה בשביל שלא ילקח הכותל מהגשמים?
אם כפאה בשביל שתודח הקערה, הוכשרו הפירות משום דאחשבינהו להנך משקין להדחת קערה, דהוה דבר תלוש.
אם כפאה בשביל שלא ילקח הכותל מהגשמים, לא הוכשרו משום דלא ניחא ליה בהנך גשמים ובנפילתן.

עו. ומה הדין כשכפה הקערה כדי שיודח הכותל [כגון שהיו נופלין סמוך לכותל ונתן שם קערה שתביאם לכותל] ואחר כך נפלו על הפירות; בכותל מערה, ובכותל בנין?
בכותל מערה: לכולי עלמא אינו מכשיר, שלא אחשבינהו להנך מים רק לדבר מחובר.

בכותל בנין: לרבי אלעזר ורבא נחלקו בזה תנאי ברישא וסיפא דמתניתין אי תלוש ולבסוף חברו הוה כמחובר ואינו מכשיר או כתלוש ומכשיר, לרב פפא לכולי עלמא הוכשרו הפירות, דתלוש ובסוף חיברו הוה תלוש לענין הכשר זרעים.

קנין תורה גליון

פ. האיך תירצו הא דברי שא דבמשנה משמע שאם כפה הקערה בשביל שיוודה הכותל אינו מכשיר הפירות, ובסיפא דמשנה משמע דמכשיר? (ב' דרכים)

לרבי אלעזר, תרי תנאי נינהו; תנא דסיפא חשיב לכותל ל'תלוש' משום דלאו מחובר מעיקרו הוא, שכבר היו אבניו תלושות וחברם בבנין. ותנא דרישא חשיב לכותל 'מחובר' אף שהיה תלוש מעיקרו.

לרב פפא, כולה חד תנא הוא, ולכולי עלמא תלוש ולבסוף חיברו הוה תלוש. והא דמבואר ברישא דכותל הוה מחובר היינו ב'כותל מערה' שהוא עשוי מאליו, שחוקק הקרקע והכותל עומד מאליו ומחובר מעיקרו הוא. והא דחשיב בסיפא הכותל לתלוש היינו ב'כותל בנין' שהוא תלוש ולבסוף חיברו.

דף ט"ז ע"ב

פא. למה נסתפק רבא לענין שחיטה האם תלוש ולבסוף חיברו הוה תלוש או לא, הא שנינו בברייתא דאם היה צור יוצא מן הכותל, שחיטתו פסולה?

דיש לומר דאיירי בצור היוצא מ'כותל מערה' שהוה מחובר מעיקרו. וכן משמע דבהכי איירי, מדנקט לה דומה לקנה העולה מאליו דהוה מחובר מעיקרו.

פב. ולמה אין לפשוט הספק מהא דשנינו שאם נעץ סכין בכותל ושחט בה שחיטתו כשרה, דמבואר דסכין תלוש ולבסוף חיברו הוה תלוש?

דשאני סכין דלא מבטל ליה לכותל, והלכך חשיב תלוש.

פג. ולמה אין לפשוט הספק מהא דשנינו בברייתא 'במחובר לקרקע שחיטתו כשרה', ונתבאר לעיל דאיירי בתלוש ולבסוף חברו?

דאפשר דהברייתא פרושי קמפרש לה, באיזה אופן שחיטתו כשרה במחובר לקרקע, היינו כגון שנעץ סכין בכותל, דהוה ודאי דלאו חיבור הוא, כיון דלא מבטל ליה להסכין התם.

פד. נעץ סכין בכותל ושחט בה, מה הדין לרב ענן בשם שמואל, ולמה; כשסכין למעלה וצואר בהמה למטה, וכשסכין למטה וצואר בהמה למעלה?

כשהסכין למעלה וצואר בהמה למטה: השחיטה כשר. כשסכין למטה וצואר בהמה למעלה: השחיטה פסול דחיישינן שמא ידרוס מתוך שהצואר מכביד על הסכין.

פה. האיך תירצו הא דשנינו בברייתא דשוחטין בין בתלוש בין במחובר, בין שהסכין למטה וצואר בהמה למטה? (שני דרכים)

לרב זביד: לצדדין קתני, דהא דאמרו כשהסכין למטה ובהמה למעלה, אינו אלא בתלוש. והא דאמרו כשהסכין למעלה ובהמה למטה היינו [אף] במחובר.

לרב פפא: קאי הסיפא על שניהם - בין אתלוש ובין אמחובר. אלא הא דכשר במחובר אף בסכין למטה ובהמה למעלה, איירי בשחיטת עוף שהוא קל, וליכא בזה חשש דרסה. והא דאמר 'בהמה' למעלה לאו דוקא הוא.

קנין תורה גליון

פ. מה הדין להשתמש בקרומית של קנה לשישה דברים אלו, ולמה; (א) שחיטה, (ב) מילה, (ג) חיתוך בשר בהמה, בשר עוף, וקרבי הניב, (ד) צחצוח שיניים, (ה) קינוח בית הכסא, (ו) קינוח פי המכה?

(א) שחיטה: אין שוחטין בה שמא ינקבו להסימנים. אבל בעשב הגדל באגמי מים, מתר לשחוט, דכשהוא יבש הוא חדוד וחותר, ואין קיסמין נבדלים הימנו.

(ב) מילה: אין מלין בה משום סכנה שמא תנקוב הגיד ומשוי ליה כרות שפכה.

(ג) חיתוך בשר בהמה: אסור. חיתוך בשר עוף: מותר, משום דרך הוא ואין צריך לדוחקו בחתיכתו, ואין קסמין נבדלין. חיתוך קרבי דגים: מותר, משום דצלולים הם ואם יכנס בהם קיסם יהא נראה.

(ד) צחצוח שיניים: אסור, שמא ינקבו הבשר שבין השיניים.

(ה) קינוח בית הכסא: אסור, משום דאסור לקנח בדבר שהאור שולטת בו, דשיני הפרק ושיני בית הנקב שהכרכשא מחוברת בהן לעצמות כעין תלתולי בשר, נושרין. וגם משום דילמא מנקבא לכרכשיה.

(ו) קינוח פי המכה: אסור משום קיסמין שנבדלים הימנו ומנקבי לפי מכה.

ברכות לראש משביר

ידידנו הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד, אוהב תורה ומוקיר רבנן ותלמידיהון

מו"ה ישראל אלכסנדר הכהן ענגלענדער הי"ו - נציב חודש שבט -

לעי"נ זקנו הגאון המפורסם מוה"ר שלום מרדכי ב"ר משה הכהן זצ"ל
אבד"ק ברעזאן ובעמח"ס שו"ת מהרש"ם

זכות התורה תעמוד לו להתברך בכל משאלות לבו לטובה לאורך ימים ושנים טובות - ויתקיים בו הבטחת
נביאי אמת וצדק לא ימושו מפיד ומפי זרעך ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם

בברכת התורה
הנהלת חבורת קנין תורה

יתרו	לימוד היום	חזרת אתמול	חזרת החודש	משפטים	לימוד היום	חזרת אתמול	חזרת החודש
זונטאג	י"ח שבט	י"א:	ב.	זונטאג	י"ד:	י.ד.	ד:
מאנטאג	י"ט שבט	י"ב:	ב.	מאנטאג	טו:	י.ד:	ה.
דינסטאג	כ' שבט	י"ג:	ג.	דינסטאג	טז:	טו.	ה.
מיטוואך	כ"א שבט	י"ד:	ג.	מיטוואך	טז:	טו.	ו.
דאנערשטאג	כ"ב שבט	י"ה:	ד.	דאנערשטאג	טז:	טז.	ו.
פרייטאג	כ"ג שבט	חזרה		פרייטאג	חזרה		
שבת	כ"ד שבט	חזרה		שבת	חזרה		

זונטאג כי תשא - ט"ז אדר א'

בחינה לימוד החודש: דף י"ב. (א"ר נתמן אמר רב) - דף כ"א: (רבי אלעזר ברבי שמעון אומר)
בחינה חזרת החודש: דף ב. - דף י"ב. (א"ר נתמן אמר רב)

- איסור השגת גבול -

כל הזכויות ובכללן זכות צילום או העתקה אף לחלקים שמורות לחבורת קנין תורה שע"י עמודי ציון ד'באבוב
ואין רשות לצלם או להעתיק באיזה אופן שהוא ללא רשות בכתב מהנהלה: 718-438-1188 x3
הערות על הגליון יתקבלו ברצון ע"י אימעיל: kinyantorah@amideizion.org, או פקס: 718-298-2044